

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

საერთაშორისო ურთიერთობების საბაკალავრო პროგრამა

დეა კაკაბაძე

2003 წლის ერაყის ომში აშშ-ს სამხედრო ჩართულობის ძირითადი
მიზეზების გაანალიზება

ნაშრომი შესრულებულია საერთაშორისო ურთიერთობების ბაკალავრის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

თბილისი,

2024 წელი.

აბსტრაქტი

2003 წლის ერაყის ომის აქტუალობა დღემდე გრძელდება, რამაც გამოიწვია ხშირი დავები. შეერთებულმა შტატებმა დიდი ყურადღება დაუთმო სამხედრო ოპერაციის დაწყებას და შემდგომ მოვლენებს. თუმცა, არსებული ბუნდოვანება მიკერძოებულობის და ზედაპირულ ინფორმაციაზე დაყრდნობის შედეგია. ომის მიზეზების შესახებ მსჯელობა ხშირად მომდინარეობს იდეოლოგიური პერსპექტივიდან ან ემბს პოლიტიკურ სარგებელს, რაც ართულებს ობიექტური გაგების ძიებას.

კვლევის მიზანია საშინაო პოლიტიკის, საერთაშორისო ურთიერთობების დინამიკის და სტრატეგიული მოსაზრებების როლის შესწავლა 2003 წლის ერაყის ომში შეერთებული შტატების სამხედრო ინტერვენციის ჩამოყალიბებაში, რომლის მიზანია ამ გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ძირითადი და მათი შედარებითი მნიშვნელობის გარჩევა. შესაბამისად, ნაშრომი განიხილავს 2003 წლის ომის მიზეზებს, რათა ნათელი მოჰფინოს მაშინდელ მოვლენებს. ომის მიზეზებთან ერთად, ნაშრომი იკვლევს აშშ-ერაყის ისტორიას და აშშ-ს უფრო ფართო მიდგომას რეგიონის მიმართ. საერთაშორისო ურთიერთობების რეალიზმის თეორიის გამოყენებით, ნაშრომში გაანალიზებულია 2003 წლის ომის ძირითად მიზეზებს და თემის ჰიპოთეზის ამომწურავ ახსნას.

საკვლევი კითხვა: რა იყო ძირითადი ფაქტორები და მოტივები, რამაც გავლენა მოახდინა შეერთებული შტატების გადაწყვეტილებაზე სამხედრო ჩართვის შესახებ 2003 წლის ერაყის ომში და როგორ ურთიერთქმედდა ეს ფაქტორები აშშ-ს მთავრობის მიერ განხორციელებული ქმედებების კურსზე?

ჰიპოთეზა ვარაუდობს, რომ აშშ-ის ოპერაციის დაწყება ერაყში შედეგია შემდეგი ფაქტორებისა:

- სადამ ჰუსეინის მიერ მასობრივი განადგურების იარაღის ფლობა;
- პოტენციური კავშირები ერაყის ხელისუფლებასა და ტერორისტებს შორის.

შერეული მეთოდების მიდგომის გამოყენებით, რომელიც მოიცავს თვისებრივ, ისტორიულ ანალიზს, პოლიტიკის მიმოხილვას და ექსპერტთა ინტერვიუებს, ეს კვლევა ასახავს იმ გავლენების კომპლექსურ ურთიერთკავშირს, რამაც გამოიწვია აშშ-ის

ინტერვენცია ერაყში. დასკვნები ნათელს მოჰფენს აშშ-ს საგარეო პოლიტიკის გადაწყვეტილების ფორმირების ძირითად მამოძრავებელ ფაქტორებს და შემოგვთავაზებს წარმოდგენას საერთაშორისო საქმეებში სამხედრო ინტერვენციების უფრო ფართო შედეგებზე.

ერაყის ომის შესახებ დისკუსიები გრძელდება და განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა რეგიონსა და გლობალურ პოლიტიკაზე მისი ტრანსფორმაციული გავლენის გათვალისწინებით. გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმის აღიარებას, რომ თუ აშშ-ს ეროვნული უსაფრთხოება 21-ე საუკუნის დასაწყისში მსგავსი საფრთხის წინაშე აღმოჩნდება, ერაყში სამხედრო კამპანიების განმეორება მოულოდნელი არ იქნება.

საკვანძო სიტყვები: სამხედრო ინტერვენცია, საერთაშორისო ურთიერთობები, მიკერძოება, ზედაპირული ინფორმაცია, რეალიზმი თეორია, ომის მიზეზები, მასობრივი განადგურების იარაღი, აშშ-ერაყის ისტორია, უსაფრთხოება.

Abstract

The relevance of the 2003 Iraq war persists, sparking frequent disputes. The United States dedicated considerable attention to the initiation and subsequent events of the military operation. However, existing ambiguities are a result of bias and reliance on superficial information. Discussions about the war's causes often stem from an ideological perspective or seek political gain, complicating the quest for an objective understanding. Consequently, I opted to focus my work on the 2003 war's causes, aiming to provide clarity. Alongside war causes, the paper explores US-Iraq history and the broader US approach to the region.

Research Question: What were the main factors and motivations that influenced the United States' decision to become militarily involved in the 2003 Iraq War, and how did these factors interact with the course of action taken by the US government?

The hypothesis posits that the US operation's initiation in Iraq results from:

- Saddam Hussein possessing weapons of mass destruction;
- potential links between Iraqi authorities and terrorists.

By employing a mixed-methods approach encompassing historical analysis, policy review, and expert interviews, this study elucidates the complex interplay of influences that drove the US intervention in Iraq. The findings shed light on the key drivers shaping US foreign policy decisions and offer insights into the broader implications of military interventions in international affairs.

Discussions on the Iraq war persist, receiving special attention, given its transformative impact on the region and global politics. It is crucial to recognize that if US national security faces a similar threat as seen in the early 21st century, a repetition of military campaigns in Iraq would not be unexpected.

Key Words: *Military intervention, international relations, bias, superficial information, realist theory, causes of war, weapons of mass destruction, US-Iraq history, security.*

აბრევიატურების ჩამონათვალი

1. USA - ამერიკის შეერთებული შტატები
2. Iraq - ერაყის რესპუბლიკა
3. WMD - მასობრივი განადგურების იარაღი
4. US - შეერთებული შტატები
5. UN - გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია
6. ISIS - ერაყისა და სირიის ისლამური სახელმწიფო
7. NATO - ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია
8. CIA - ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტო
9. UNMOVIC - გაეროს მონიტორინგის, შემოწმებისა და ინსპექტირების კომისია
10. PNAC - პროექტი ახალი ამერიკული საუკუნისთვის
11. GWOT - გლობალური ომი ტერორიზმთან
12. PLO - პალესტინის განმათავისუფლებელი ორგანიზაცია
13. ISIL - ერაყისა და ლევანტის ისლამური სახელმწიფო
14. OPEC - ნავთობის ექსპორტიორი ქვეყნების ორგანიზაცია
15. EU - ევროკავშირი
16. UNSC - გაეროს უშიშროების საბჭო

სარჩევი

1 შესავალი	1
1.1 საკითხის აქტუალობა და თავსატეხი.....	4
1.2 კვლევის მიზანი, საკვლევი კითხვა და ჰიპოთეზა.....	7
1.3 ცვლადების ოპრაციონალიზაცია და კონცეპტუალიზაცია.....	8
1.4 კვლევის დიზაინი და მეთოდოლოგია	10
1.5 კვლევის შეზღუდვები	12
2. ლიტერატურის მიმოხილვა	14
3. თეორიული ჩარჩო - რეალიზმი	22
4. ისტორიული მიმოხილვა	30
4.1 აშშ-ერაყის ურთიერთობების ყოვლისმომცველი გამოკვლევა, ისტორიული კონტექსტი	30
4.2 ცვლილებები აშშ-ერაყის ურთიერთობებში, პოლიტიკური გადასვლები.....	32
4.3 გეოპოლიტიკური ტრანსფორმაციები 1970-1980-იანი წლების ბოლოს: სადამ ჰუსეინის აღზევება და ირან-ერაყის ომი.....	35
5. ომის გამომწვევი ძირითადი ფაქტორები	40
5.1 ომის ფესვები: 2003 წლის ერაყის ომი და ტერორიზმთან დაკავშირებული ბრალდებები.....	40
5.2 ერაყის მასობრივი განადგურების იარაღის პროგრამების შეფასება: დაზვერვის ანგარიშები 2002 წლიდან“	43
5.3 ჰანს ბლიქსის ანგარიშის შეფასება ერაყის შესახებ: ინსპექტირება, გამოწვევები და დაფინანსების წყაროები.....	47
6. საკითხის თეორიული ანალიზი	49
7. დასკვნა	55
8. ბიბლიოგრაფია	58

1 შესავალი

ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ერაყს შორის ურთიერთობამ თანმიმდევრული ცვლილებები განიცადა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. მრავალი საინტერესო და საყურადღებო მოვლენის მიუხედავად, ნაშრომში ორი კონკრეტული თარიღი - 1990 წლის 2 აგვისტო და 2001 წლის 11 სექტემბერი - აღნიშნავს მნიშვნელოვან ძვრებს მოვლენების მიმდინარეობაში. საწყისი თარიღის, სპარსეთის ყურის ომის დაწყების შემდეგ, ქვეყნებს შორის ურთიერთობა თანდათანობით განვითარდა ნეგატიური ტრაექტორიით, რაც გავლენას მოახდენდა შემდგომ მოვლენებზე. 2001 წლის 11 სექტემბრის ტრაგედია იყო გადამწყვეტი მომენტი, რომელმაც არა მხოლოდ შეცვალა აშშ-ერაყის ურთიერთობები, არამედ შეცვალა გლობალური პოლიტიკური დღის წესრიგი. ცივილიზებული სამყარო ახალ გამოწვევებს დაუპირისპირდა, რადგან მისი უსაფრთხოება მზარდი რისკების წინაშე აღმოჩნდა. თანამედროვე დრომ გაანადგურა დადგენილი საზღვრები და ეროვნულ-სახელმწიფოებთან ერთად, ტერორისტული ორგანიზაციები წარმოიქმნა, როგორც ნამდვილი საფრთხე საერთაშორისო პოლიტიკურ ასპარეზზე. 11 სექტემბრის ტრაქტის შემდეგ, ახლად არჩეული პრეზიდენტის, ჯორჯ ბუშ უმცროსის და მისი გუნდის მთავარი გამოწვევა იყო აღნიშნულ მოვლენაზე რეაგირება. 2001 წლის 11 სექტემბრის თავდასხმის დამნაშავეების იდენტიფიცირება შედარებით მარტივი აღმოჩნდა, რადგან ყველა მტკიცებულება მიუთითებდა ალ-ქაიდაზე, კარგად ორგანიზებულ ტერორისტულ დაჯგუფებაზე განსხვავებული მახასიათებლებით:

- რადიკალური ისლამისტური პლატფორმა,
- გასამხედროებული შემადგენლობა
- მრავალეროვნება.

"ალ-ქაიდა", რომელსაც იმ დროს ოსამა ბინ ლადენი ხელმძღვანელობდა, წარმოადგენდა ძლიერ და ანგარიშვალდებულ ძალას. ქვეყანა, რომელიც ტერორისტებს თავშესაფარს და სხვადასხვა სახის დახმარებას უწევდა, ავღანეთი იყო. 1996 წლიდან 2001 წლამდე ისლამური ფუნდამენტალისტური პოლიტიკურ-სამხედრო ორგანიზაცია „თალიბანი“

აკონტროლებდა ავღანეთის დაახლოებით 90%-ს. იმდროინდელმა აშშ-ს ადმინისტრაციამ, ნაცვლად იმისა, რომ თავისი ძალისხმევა ავღანეთში შემოეფარგლა, ტერორიზმის წინააღმდეგ უფრო ფართო გეოგრაფიულ ბრძოლა გააჩაღა. ამ კონტექსტში ყურადღება მიიპყრო ერაყმა, რომელსაც შეერთებული შტატებისთვის ნაცნობი ფიგურა სადამ ჰუსეინი მართავდა. ჰუსეინის მმართველობა, რომელიც უკვე ორ ათწლეულს მოიცავდა, აღინიშნა ძალადობრივი ინციდენტების სერიით, განსაკუთრებით ერაყსა და ირანს შორის 8-წლიანი სამხედრო კონფლიქტით 1980-1988 წლებში. ქრონოლოგიურად ირან-ერაყის ომი საყურადღებოა მნიშვნელოვანი ადამიანური და ფინანსური დანაკარგებით, სადაც სადამ ჰუსეინის მიერ ქიმიური იარაღის გამოყენება ქურთი სეპარატისტებისა და ირანელი მეზობლების წინააღმდეგ პოლიტიკურ მნიშვნელობას იძენს. კონფლიქტის დროს შეერთებული შტატების ფარული მხარდაჭერის მიუხედავად, ქიმიური იარაღის გამოყენება, განსაკუთრებით ანტიქურთულ კამპანიაში "ალ-ანფალი", გახდა გადამწყვეტი ფრაგმენტი მძიმე შედეგებით. სადამ ჰუსეინის ქმედებებმა გამოიწვია ჰალაბაჯას დაბომბვა, რამაც შეიწირა ათასობით ადამიანის სიცოცხლე და გამოიწვია მრავალი ქურთის მუდმივი ინვალიდობა. ირან-ერაყის ომის შემდეგ, ერაყის ეკონომიკა იბრძოდა და სადამ ჰუსეინმა ფინანსური დახმარება ქუვეითისგან მოითხოვა თითქმის 30 მილიარდი დოლარის ოდენობით. ამავდროულად, მან მოუწოდა ნავთობის ექსპორტიორ ქვეყნებს, შეემცირებინათ წარმოება, რომლებიც აპირებენ ნავთობის ფასების გაზრდას და ერაყის ეკონომიკური აღდგენის ხელშეწყობას. ორივე მოთხოვნა ჩაიშალა, რამაც გამოიწვია ქუვეითის წარმოებისა და ექსპორტის გაფართოება, რამაც შემდგომში შეამცირა ნავთობის გლობალური ფასები და ერაყის ეკონომიკური მდგომარეობა გაუარესდა. ამ და სხვა ფაქტორებით მოტივირებული, მათ შორის ისტორიული მოტივებით, სადამ ჰუსეინმა წამოიწყო ახალი კონფლიქტი. 1990 წლის 2 აგვისტოს ერაყის ჯარებმა დაიწყეს ოპერაცია, დაიკავეს ქუვეითი. სადამ ჰუსეინის სასტიკი მმართველობის შესახებ შეშფოთება ომის შემდეგაც გაგრძელდა, რამაც დასავლეთის ქვეყნები აიძულა ერაყში ფრენის აკრძალული ზონა შეექმნათ, რათა თავიდან აეცილებინათ სიცოცხლისთვის საშიში საფრთხეები, რომლებიც ძირითადად ქურთების მოსახლეობას ემუქრებოდა.

პარალელურად, ერაყის მთავრობამ უგულვებელყო გაეროს რეზოლუციები, რომლებიც მოითხოვდა ზუსტი ინფორმაციის მიწოდებას და მასობრივი განადგურების იარაღთან დაკავშირებული პროგრამების შეწყვეტას. სადამ ჰუსეინმა ვერ გაამჟღავნა დეტალები მისი მასობრივი განადგურების იარაღის შესახებ. გარდა ამისა, 1998 წლიდან გაეროს სპეციალურ ინსპექტორებს ეკრძალებოდათ წვდომა პროგრამის მიმდინარეობის მონიტორინგისა და მასთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურის გასაკონტროლებლად. ერაყმა უარი თქვა თანამშრომლობის მინიმალურ ფორმებზეც კი და განზრახ დაფარა გლობალური საზოგადოებისგან მასობრივი განადგურების იარაღის შესახებ ინფორმაცია. გარდა ამისა, სადამ ჰუსეინის რეჟიმს წააწყდა ბრალდებები ადამიანის უფლებების მძიმე დარღვევებში და სხვადასხვა არადემოკრატიულ ქმედებებში, მისი სისასტიკე ყოველდღიურად მატულობდა. თვალსაჩინო მაგალითია ქურთების მიმართ უწყვეტი მკაცრი მოპყრობა, რაც ახასიათებდა რეჟიმს.

განხილვის ცალკე თავი დაეთმოთბა ისტორიული კონტექსტის შესწავლას სპარსეთის ყურის ომიდან 2003 წლის სამხედრო ინტერვენციამდე, რადგან ეს პერიოდი გადამწყვეტია კონფლიქტის გასაგებად. ავღანეთში მიმდინარე მოვლენების მიუხედავად, აშშ-ს მთავრობის მიერ გამოცხადებული "ტერორის წინააღმდეგ ომის" ინტენსივობა თანდათან ერაყშიც გავრცელდა. იყო მნიშვნელოვანი უნდობლობა და ნეგატიური პოზიცია სადამ ჰუსეინის მიმართ, რაც უფრო დეტალურად არის აღწერილი ნაშრომში.

ერაყის კამპანიამდე ერთი წლით ადრე, აშშ-ს ადმინისტრაციის წევრები თანამშრომლობდნენ მოკავშირეებთან სადამ ჰუსეინის წინააღმდეგ სტრატეგიების ჩამოსაყალიბებლად. სამოქმედო გეგმა მოიცავდა:

- 1) გაეროსთან თანამშრომლობის მოთხოვნას მასობრივი განადგურების იარაღთან დაკავშირებით ეჭვების გასაქარწყლებლად;
- 2) სადამ ჰუსეინის მთავრობის ნეიტრალიზაციის განხილვა, თუ თანამშრომლობა არ დადასტურდა, რაც პოტენციურად გამოიწვევს სამხედრო ინტერვენციას. 2002 წლის ბოლოს სადამ ჰუსეინმა გამოთქვა მზადყოფნა გაეროს ინსპექტორების ერაყში შემოშვების საკითხზე, 1441 (2002) რეზოლუციის შემდეგ. ინსპექტირების სისტემამ

მტკიცების ტვირთი მთლიანად ერაყის ხელისუფლებაზე გადაიტანა, მაგრამ დათმობების მიუხედავად, სიტუაცია დაძაბული დარჩა. ინსპექტორებმა ვერ იპოვეს პირდაპირი მტკიცებულება მასობრივი განადგურების იარაღის შესახებ, თუმცა ერაყის ანგარიშები ჰანს ბლიქსმა არასრულად ჩათვალა. პარალელურად, აშშ-ს წარმომადგენლები აქტიურად განიხილავდნენ სადამ ჰუსეინსა და ტერორისტებს შორის კავშირს, რაც ომის თავიდან აცილებას თითქმის შეუძლებელს ხდიდა. ეჭვებისა და მოსაზრებების ერთობლიობამ საბოლოოდ გამოიწვია სამხედრო ინტერვენციის დაწყება 2003 წლის 20 მარტს. ომის დასაბუთებასა და პერსპექტივაზე მიმდინარე დებატები მოითხოვს ყოვლისმომცველ გაგებას. ნაშრომი მიზნად ისახავს 2003 წლის ერაყის კამპანიის გარშემო გაურკვევლობის აღმოფხვრას, ხაზს უსვამს უფრო ფართო სურათს და ყურადღებას ამახვილებს მცდარ შეხედულებებზე. ნიუანსური ანალიზისთვის გადამწყვეტია ისეთი ფაქტორების შესწავლა, როგორცაა 11 სექტემბრის შემდგომი გარემო, ტერორიზმის საფრთხეები, მასობრივი განადგურების პოტენციური იარაღი და სხვა რთული ელემენტები. ნაშრომი აგებულია რეალიზმის თეორიულ ჩარჩოზე ჯორჯ ბუშის ადმინისტრაციის მოტივებში ჩასაღრმავებლად, ერაყში სამხედრო ინტერვენციის დაწყების ყოვლისმომცველი ახსნა-განმარტების მოძიებაში. დამატებითი, არაპირდაპირი გარემოებები სიღრმისეულად იქნება შესწავლილი ნაშრომის ფარგლებში, რათა მოხდეს აშშ-ს ერაყში შესვლის საფუძვლიანი გამოკვლევა. 2003 წლის ომი თავისი წარმატებებითა და წარუმატებლობებით განიხილება, როგორც პასუხი იმ დროის გეოპოლიტიკურ რეალობაზე.

1.1 საკითხის აქტუალობა და თავსატეხი

საკითხის აქტუალობა მდგომარეობს მის ღრმა გავლენაში გლობალურ გეოპოლიტიკასა და საერთაშორისო ურთიერთობებზე, განსაკუთრებით 21-ე საუკუნის დასაწყისში. 2003 წლის ერაყის ომმა, რომელიც წამოწყებულ იქნა შეერთებული შტატების მიერ და მნიშვნელოვანი თავი იყო თანამედროვე ისტორიაში, გავლენა მოახდინა რეგიონულ დინამიკაზე, ჩამოაყალიბა დიპლომატიური ურთიერთობები და უბიძგა დისკუსიების დაწყებას სამხედრო ინტერვენციების გამართლებასა და შედეგების შესახებ.

გავლენა საერთაშორისო სამართალზე: ერაყის ომმა წამოჭრა მნიშვნელოვანი კითხვები საერთაშორისო სამართლის ერთგულებასთან და გაერო-ს მსგავსი ინსტიტუტების როლთან დაკავშირებით. საკითხის აქტუალობა ვრცელდება იმ შედეგების გამოკვლევაზე, როდესაც ერი ახორციელებს ცალმხრივ მოქმედებებს აშკარა საერთაშორისო ავტორიზაციის გარეშე, აპროტესტებს გლობალური წესრიგის დადგენილ ნორმებსა და პრინციპებს.

გეოპოლიტიკური ძვრები ახლო აღმოსავლეთში: ერაყის ომის მოტივების გარშემო არსებული თავსატეხი აქტუალურია ახლო აღმოსავლეთში გეოპოლიტიკური ძვრების გაშიფვრისთვის. ინტერვენციის შემდეგ მოწმე იყო რეგიონის დესტაბილიზაცია, მემბოხე ჯგუფების აღზევება და ძალაუფლების დინამიკის რეკონფიგურაცია. თავსატეხის გაგება აუცილებელია ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე გეოპოლიტიკური ლანდშაფტის გასააზრებლად.

ჰუმანიტარული და ეთიკური მოსაზრებები: საკითხი აქტუალურია ერაყის ომთან დაკავშირებული ჰუმანიტარული და ეთიკური მოსაზრებებიდან გამომდინარე. ჩარევის გასამართლებლად გამოიყენეს სადამ ჰუსეინის რეჟიმის მიერ ადამიანის უფლებების დარღვევის ბრალდებები და არადემოკრატიული ქმედებები. ამ პრეტენზიების უტყუარობის შესწავლას გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სამხედრო ინტერვენციების ეთიკური განზომილებების შესაფასებლად რეჟიმის შეცვლის მიზნით.

მედია ნარატივები და საზოგადოების აღქმა: ერაყის ომის მოტივაცია აქტუალურია მედიის ნარატივების როლისა და საზოგადოების აღქმაზე მათი გავლენის შესასწავლად. იმის გაგება, თუ როგორ მოხდა ინფორმაციის წარდგენა, მანიპულირება ან დამახინჯება, არსებითია მედიის როლის შესაფასებლად საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებასა და პოლიტიკურ გადაწყვეტილების მიღებაზე გავლენის მოხდენაში. ერაყის ომზე ფიქრი კვლავ აქტუალურია საგარეო პოლიტიკასა და სამხედრო ინტერვენციებში ღირებული გაკვეთილების სწავლისთვის. ანალიზი გვეხმარება ამგვარი ინტერვენციების სირთულეების, არასწორი გამოთვლების და გაუთვალისწინებელი შედეგების იდენტიფიცირებაში, რაც ხელს უწყობს მომავალი გეოპოლიტიკური გამოწვევებისადმი უფრო ინფორმირებულ მიდგომას. არსებითად, საკითხის აქტუალობა მდგომარეობს მის

მრავალმხრივ ზემოქმედებაში გლობალურ საქმეებზე, რაც განაპირობებს სამხედრო მოქმედებების გამართლებას, საერთაშორისო ინსტიტუტების როლს და რეგიონულ და გლობალურ სტაბილურობას.

1.2 კვლევის მიზანი, საკვლევი კითხვა და ჰიპოთეზა

კვლევის მიზანი: ამ კვლევის მიზანია უზრუნველყოს 2003 წელს ერაყში სამხედრო ინტერვენციის წამოწყების შესახებ შეერთებული შტატების გადაწყვეტილების ყოვლისმომცველი და ნიუანსური გაგება. კვლევის მიზანია ნათელი მოჰფინოს ერაყის ომის სირთულეებს. გარდა ამისა, კვლევა ცდილობს გააქარწყლოს მცდარი წარმოდგენები, გააანალიზოს გავლენა გლობალურ საქმეებზე და ხელი შეუწყოს უფრო ინფორმირებულ დისკურსს ამგვარი ინტერვენციების ეთიკურ, იურიდიულ და გეოპოლიტიკურ შედეგებზე.

კვლევის კითხვა: მთავარი კითხვა, რომელიც ხელმძღვანელობს ამ კვლევას, არის: "რა იყო აშშ-ს მთავრობის მიერ ერაყში სამხედრო ინტერვენციის დაწყების მიზეზები?" ეს კითხვა მოიცავს იმ ფაქტორების ფართო შესწავლას, რომლებმაც გავლენა მოახდინეს შეიარაღებულ კონფლიქტში ჩართვის გადაწყვეტილებაზე და მიზნად ისახავს გამოავლინოს მრავალმხრივი მოტივები, რომლებმაც ჩამოაყალიბეს ეს გადაწყვეტილი მომენტი საერთაშორისო ურთიერთობებში. საკვლევი კითხვა ხელს უწყობს ისტორიული მოვლენების, პოლიტიკური მოსაზრებებისა და უსაფრთხოების საკითხების სიღრმისეულ შესწავლას.

ჰიპოთეზა: ამ კვლევისთვის ჩამოყალიბებული ჰიპოთეზა ამგვარადაა ფორმულირებული: „ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ერაყში სამხედრო ძალების გაგზავნა გამოწვეული იყო ორი ძირითადი ფაქტორით - 1) მასობრივი განადგურების იარაღის არსებობა სადამ ჰუსეინის ხელში; 2) შესაძლო კავშირი ერაყის ხელისუფლებასა და ტერორისტებს შორის“. ეს ჰიპოთეზა ამტკიცებს, რომ აშშ-ს მთავრობის გადაწყვეტილება, პირველ რიგში, გამოწვეული იყო ეროვნულ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული შემფოთებით, მასობრივი განადგურების იარაღის საფრთხეზე და ერაყის მთავრობასა და ტერორისტულ ორგანიზაციებს შორის პოტენციურ კავშირებზე. კვლევა კრიტიკულად შეისწავლის და შეაფასებს ამ ჰიპოთეზას დამატებითი არაპირდაპირი გარემოებების გათვალისწინებით, რამაც შესაძლოა გავლენა მოახდინოს სამხედრო ინტერვენციის გადაწყვეტილებაზე.

1.3 ცვლადების ოპერაციონალიზაცია და კონცეპტუალიზაცია

ჰიპოთეზა: ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ერაყში სამხედრო ძალების გაგზავნა გამოწვეული იყო ორი ძირითადი ფაქტორით - 1) მასობრივი განადგურების იარაღის არსებობა სადამ ჰუსეინის ხელში; 2) შესაძლო კავშირი ერაყის ხელისუფლებასა და ტერორისტებს შორის.

დამოკიდებული ცვლადი: აშშ-ს სამხედრო ინტერვენცია ერაყში

კონცეპტუალიზაცია: აშშ-ს სამხედრო ინტერვენცია განისაზღვრება, როგორც ამერიკული სამხედრო ძალების განლაგება ერაყში, ისეთი კონკრეტული მიზნებით, როგორცაა რეჟიმის შეცვლა, განიარაღება ან საფრთხის აღმოფხვრა.

ატრიბუტები: ატრიბუტები მოიცავს სამხედრო ოპერაციების ფარგლებს, მითითებულ მიზნებს და ინტერვენციის ხანგრძლივობას.

ოპერაციონალიზაცია: ამ ცვლადის ხარისხობრივად შესაფასებლად, ჩვენ ჩავატარებთ ერაყში აშშ-ს სამხედრო განლაგების დოკუმენტირებული შემთხვევების სიღრმისეულ ანალიზს, განვიხილავთ დადგენილ მიზნებს და შევაფასებთ ინტერვენციის გავლენას გეოპოლიტიკურ ლანდშაფტზე.

რაოდენობრივი განსაზღვრა: რაოდენობრივი განსაზღვრა შეიძლება მოიცავდეს თვისებრივ აღწერებს, როგორცაა ყოვლისმომცველი, შეზღუდული ან ტრანსფორმაციული, აშშ-ს სამხედრო ჩართულობის ნიუანსური ბუნების გასაგებად.

დამოკიდებული ცვლადი 1: მასობრივი განადგურების იარაღის არსებობა (WMD)

კონცეპტუალიზაცია: WMD-ის არსებობა გულისხმობს ქიმიური, ბიოლოგიური ან ბირთვული იარაღის კონცეპტუალურ გაგებას, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს მნიშვნელოვანი ზიანი დიდი მასშტაბით.

ატრიბუტები: ამ კონცეფციის ატრიბუტები შეიძლება შეიცავდეს იარაღის სპეციფიკურ ტიპებს, მათ დესტრუქციულ პოტენციალს და მათი ფლობის მიზანს.

ოპერაციონალიზაცია: ეს ცვლადი ხარისხობრივად განხორციელდება დაზვერვის ანგარიშებზე, ინსპექტირებასა და ექსპერტთა შეფასებებზე დაყრდნობით, რათა უზრუნველყოს ნარატივი WMD-ის არსებობის შესახებ. აქცენტი გაკეთდება მტკიცებულებების დეტალურ თვისებრივ ანალიზზე.

რაოდენობრივი განსაზღვრა: რაოდენობრივი განსაზღვრა შეიძლება მოიცავდეს თვისებრივ აღწერებს, როგორცაა მაღალი, ზომიერი ან დაბალი ალბათობა, რაც ასახავს საფრთხის თვისებრივ ბუნებას.

დამოუკიდებელი ცვლადი 2: კავშირი ერაყის ხელისუფლებასა და ტერორისტებს შორის

კონცეპტუალიზაცია: კავშირი მოიცავს ერთობლივ ძალისხმევას ან მხარდაჭერას ერაყის მთავრობასა და ტერორისტულ ორგანიზაციებს შორის.

ატრიბუტები: ატრიბუტები შეიძლება შეიცავდეს ფინანსურ ტრანზაქციებს, საერთო დაზვერვას, სასწავლო ბანაკებს ან თანამშრომლობის ნებისმიერ ფორმას, რომელიც ხელს უწყობს ან მხარს უჭერს ტერორისტულ ქმედებებს.

ოპერაციონალიზაცია: ამ ცვლადის ფუნქციონირება თვისებრივად გულისხმობს კონკრეტული მტკიცებულებების, დაზვერვის ანგარიშების და ერაყის ხელისუფლებასა და ტერორისტულ ჯგუფებს შორის თანამშრომლობის დოკუმენტურ შემთხვევებს ყოვლისმომცველ მიმოხილვას. თვისებრივი ანალიზი ყურადღებას გაამახვილებს ამ კავშირების ბუნებასა და სიღრმეზე.

თვისებრივი განსაზღვრა: თვისებრივი განსაზღვრა შეიძლება მოიცავდეს თვისებრივ აღწერებს, როგორცაა ძლიერი, ზომიერი ან სუსტი კავშირები, რომლებიც ასახავს ამ ურთიერთქმედების თვისებრივ ბუნებას.

ეს კორექტირებული მიდგომა ასახავს კვლევის თვისებრივ ხასიათს, ხაზს უსვამს მდიდარ აღწერილობებს და დეტალურ ნარატივებს კვლევის ჰიპოთეზაში ჩართული ცვლადების სირთულის დასაფიქსირებლად.

1.4 კვლევის დიზაინი და მეთოდოლოგია

წინამდებარე კვლევაზე მუშაობის პროცესში უპირატესად გამოყენებულ იქნა თვისებრივი კვლევის მეთოდები, კონკრეტულად „სამაგიდო კვლევა“. მიზანი იყო იმ ფაქტორების შესწავლა 9/11 ტერორისტული ინციდენტის მიღმა, რამაც გამოიწვია ამერიკის შეერთებული შტატების ინტერვენცია ერაყში 2003 წელს. ნაშრომის ფარგლებში გამოყენებულია სხვადასხვა ტიპის აკადემიური მასალა, როგორცაა სტატიები, კვლევები და წიგნები. მეცნიერთა, ანალიტიკოსთა და პოლიტოლოგთა შეფასებები განხილულ საკითხზე. გარდა ამისა, ნაშრომი იკვლევს პირველად წყაროებს, როგორცაა სახელმწიფო დოკუმენტები, პოლიტიკოსების გამოსვლები, ინტერვიუები და სხვა.

საკვლევ საკითხთან შესაბამისობაში, მნიშვნელოვანია თვისებრივი კვლევის ჩატარება, რომელიც ხასიათდება ინდუქციური მონაცემების განზოგადებით ყოვლისმომცველ განცხადებებში და მკვლევარის ინფორმაციის ინტერპრეტაციის უნარით. თვისებრივი კვლევის მეთოდების ნაკლებად სტრუქტურირებული და ადაპტირებადი ბუნება მკვლევარს აძლევს მოქნილობას, წარმართოს კვლევის მიმართულება და მონაცემების შესაბამისად ინტერპრეტაცია.

რაც შეეხება კვლევის დიზაინს, ამ შემთხვევაში გამოყენებულია „შემთხვევის შესწავლის“ მეთოდოლოგია. ეს მიდგომა არჩეულია მაშინ, როდესაც სასურველია კონკრეტული შემთხვევის სიღრმისეული და ყოვლისმომცველი ანალიზი. იმის გათვალისწინებით, რომ „შემთხვევის შესწავლა“ ამოწმებს ინდივიდებს, მოვლენებს, პროცესებსა და მოქმედებებს, იგი გვთავაზობს შესაბამის ჩარჩოს ამ კვლევისთვის. შემოიფარგლება დროითი ზომებითა და აქტივობებით, რაც მკვლევარს საშუალებას აძლევს შეაგროვოს დეტალური ინფორმაცია. ამ ტიპის კვლევა ახსნა-განმარტებითია და, მიუხედავად საკითხის სირთულეებისა, ის ოპტიმალურია არსებული მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების დასადგენად.

ეს მიდგომა ხორციელდება ნაშრომის მონაცემთა შეგროვების ფაზაში, კონტენტ ანალიზის მეთოდების გამოყენებით. როგორც პირველადი, ისე მეორეული წყაროების ანალიზით, კვლევა განიხილავს ოფიციალურ დოკუმენტებს, მათ შორის ნატოსა და ევროკავშირში შეთანხმებებს. ანალიზს გაივლის უმაღლესი თანამდებობის პირების განცხადებებიც.

ნაშრომის მეცნიერული ღირებულება მდგომარეობს თვისებრივი კვლევის მეთოდების მკაცრ გამოყენებაში, განსაკუთრებით „სამაგიდო კვლევის“ და შემთხვევის შესწავლის მიდგომის კომპეტენტური გამოყენებით. 11 სექტემბრის ტერორისტული აქტის მიღმა ერაყში შეერთებული შტატების ინტერვენციის მოტივების შესახებ კვლევის კითხვის განხილვით, კვლევა ხელს უწყობს საერთაშორისო ურთიერთობებისა და პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების აკადემიურ გაგებას.

მრავალფეროვანი წყაროების, მათ შორის სტატიების, კვლევების, წიგნების, სახელმწიფო დოკუმენტების, პოლიტიკოსების გამოსვლების, ინტერვიუების და ოფიციალური შეთანხმებების შეერთება ნატოსა და ევროკავშირში, ზრდის კვლევის სიმტკიცეს. ეს ყოვლისმომცველი მიდგომა იძლევა მეცნიერების, ანალიტიკოსების, პოლიტოლოგების და ავტორიტეტული ფიგურების მრავალმხრივი პერსპექტივების შესწავლის საშუალებას, რაც შესასწავლი რთული საკითხის ნიუანსურ ხედვას იძლევა.

გარდა ამისა, კვლევის დიზაინის აქცენტი თვისებრივ მეთოდოლოგიაზე, იძლევა სიღრმისეული ანალიზისა და ინტერპრეტაციის საშუალებას, რაც ხელს უწყობს გეოპოლიტიკურ კონტექსტში მიზეზ-შედეგობრივი ურთიერთობების უფრო მდიდარ გაგებას. კვლევის ახსნა-განმარტებითი ბუნება ემთხვევა თემის სირთულეს, რაც უზრუნველყოფს ერაყში აშშ-ს ინტერვენციაზე გავლენის ფაქტორების დეტალურ შესწავლას.

1.5 კვლევის შეზღუდვები

მიუხედავად კვლევის ძლიერი მხარეებისა, მნიშვნელოვანია მისი შეზღუდვების გაცნობიერება და გათვალისწინება:

განზოგადება: შემთხვევის შესწავლის მიდგომა, სიღრმისეული შეხედულებისამებრ, შეიძლება შეზღუდოს დასკვნების განზოგადება. კონკრეტულ შემთხვევაზე ფოკუსირება, ამ შემთხვევაში, აშშ-ის ინტერვენცია ერაყში 2003 წელს, შეიძლება არ იყოს საყოველთაოდ გამოყენებული სხვა გეოპოლიტიკურ კონტექსტში. დასკვნები შეიძლება არ იყოს ფართოდ განზოგადებული და სიფრთხილე უნდა იქნას გამოჩენილი სხვადასხვა სცენარზე მათი გამოყენებისას.

მიკერძოება წყაროს შერჩევაში: კვლევა დიდწილად ეყრდნობა სხვადასხვა წყაროს, მათ შორის სტატიებს, კვლევებს, წიგნებს და ოფიციალურ დოკუმენტებს. თუმცა, პოტენციურმა მიკერძოებულობამ წყაროს შერჩევისას შეიძლება გავლენა მოახდინოს კვლევის ობიექტურობაზე. ზოგიერთი პერსპექტივა ან თვალსაზრისი შეიძლება იყოს ჭარბად წარმოდგენილი ან ნაკლებად წარმოდგენილი, რაც გავლენას მოახდენს კვლევის შედეგად გამოტანილ საერთო დასკვნებზე.

დროითი შეზღუდვები: შემთხვევები შემოიფარგლება დროის განზომილებით და კვლევის ფოკუსირება კონკრეტულ ისტორიულ მოვლენაზე, კერძოდ, აშშ-ს ინტერვენცია ერაყში 2003 წელს, შესაძლოა არ ასახავდეს შემდგომ განვითარებას ან ცვლილებებს გეოპოლიტიკურ დინამიკაში. კვლევას შესაძლოა არ ჰქონდეს თანამედროვე პერსპექტივა, რაც ზღუდავს მის შესაბამისობას მიმდინარე გეოპოლიტიკურ დისკუსიებთან.

მონაცემთა ინტერპრეტაციის გამოწვევები: კვლევის თვისებრივი ბუნებიდან გამომდინარე, სიღრმის მიცემისას, სუბიექტურობის ფაქტორი ასევე ახდენს გავლენას მონაცემთა ინტერპრეტაციაზე. ერთი და იგივე მონაცემების ინტერპრეტირებისას, სხვადასხვა მკვლევარმა შეიძლება მიაღწიოს სხვადასხვა დასკვნებს. ამ შეზღუდვის შესამცირებლად, ანალიტიკურ პროცესში გამჭვირვალობა და მრავალი პერსპექტივის ჩართვამ შეიძლება გააძლიეროს კვლევის სანდოობა.

არასრული ინფორმაცია: სხვადასხვა წყაროდან მონაცემების შეგროვების მცდელობის მიუხედავად, ხელმისაწვდომ ინფორმაციაში შეიძლება იყოს ხარვეზები. ერაყში აშშ-ის ინტერვენციის გარკვეული ასპექტები შეიძლება არ იყოს სრულად დოკუმენტირებული ან ხელმისაწვდომი, რაც იწვევს პოტენციურ ხარვეზებს მოქმედი ფაქტორების ანალიზსა და გაგებაში.

მიკერძოების პოტენციური პირველად წყაროებში: პოლიტიკოსთა გამოსვლებისა და ოფიციალური განცხადებების პირველად წყაროდ ჩართვა წარმოშობს მიკერძოების შესაძლებლობას. პოლიტიკური რიტორიკა და ოფიციალური კომუნიკაციები შეიძლება იყოს სტრატეგიულად შემუშავებული და ასეთ წყაროებზე დაყრდნობა შეიძლება სრულად ვერ ასახავდეს ძირეულ მოტივებსა და განზრახვებს გარკვეული გადაწყვეტილებების მიღმა.

ამ შეზღუდვების გაცნობიერება და მათი მოგვარება აძლიერებს კვლევის გამჭვირვალობას და სანდოობას, რაც უზრუნველყოფს საზღვრების უფრო დეტალურ გაგებას, რომლებშიც შესაძლებელია კვლევის შედეგების გამოყენება და ინტერპრეტაცია.

2. ლიტერატურის მიმოხილვა

გასაკვირი არ იქნება იმის თქმა, რომ მისი პოზიციიდან გამომდინარე, ჯორჯ ბუშ უმცროსი ამ კონტექსტში აშკარად არის წარმოდგენილი. შესაბამისად, ნაშრომი იწყება მისი წიგნის შესწავლით. თავის ავტობიოგრაფიულ ნაშრომში სახელწოდებით „გადაწყვეტილების პუნქტები“ ჯორჯ ბუშმა კონკრეტული თავი მიუძღვნა ერაყის კამპანიის განხილვას. საკუთარი მოსახლეობის წინააღმდეგ ქიმიური იარაღის გამოყენებასა და ქუვეითის ანექსიაზე მითითების გარდა, მან ხაზი გაუსვა ერაყელების მიერ განხორციელებულ თავდასხმებს ამერიკულ თვითმფრინავებზე და მამის მკვლელობის მცდელობაზე, რათა წარმოედგინა ჰუსეინის ყოვლისმომცველი პოლიტიკური პორტრეტი.

ერაყის ომის დაწყების მთავარი ასპექტი ეფუძნება მასობრივი განადგურების იარაღის საკითხს. სადამ ჰუსეინის არათანამშრომლობის პოზიციისა და ინსპექტირებისადმი წინააღმდეგობის პარალელურად, ჯორჯ ბუში ამ საკითხს ორ კრიტიკულ პუნქტად ყოფს:

- 1) 2002 წლის ივლისისთვის შეგროვებული ინფორმაცია მიუთითებდა, რომ სადამ ჰუსეინმა გააფართოვა მასობრივი განადგურების იარაღის პროგრამისათვის საჭირო ინფრასტრუქტურა. მოხსენებებში ასევე აღნიშნული იყო მისი მზადყოფნა გამოიყენოს ასეთი იარაღი და არა მხოლოდ „შეკავების“ მიზნებისთვის;
- 2) დაზვერვის სამსახურებმა განაცხადეს, რომ აბუ მუსაბ ალ-ზარქავი, ტერორისტი, რომელიც დაკავშირებულია ორგანიზაცია "ალ-ქაიდასთან", ერაყის ჩრდილოეთ ნაწილში ბიოლოგიური იარაღის ლაბორატორიას მართავდა. ალ-ზარქავის მფლობელობაში ბიოლოგიური იარაღის არსებობამ გაამძაფრა ერაყის საშიშროება და საფრთხე შეუქმნა აშშ-ს ეროვნულ უსაფრთხოებას (Walker, 2007 110-108).

კავშირი ერაყსა და თეორეტიკოსებს შორის მნიშვნელოვანი იყო სხვადასხვა კონტექსტში, ძირითადი აქცენტით მასობრივი განადგურების იარაღზე პოტენციურ წვდომაზე. დაზვერვის სამსახურებმა განაცხადეს, რომ გარდა მისი ლაბორატორიული საქმიანობისა, აბუ მუსაბ ალ-ზარქავმა ორი თვე გაატარა ბალდადში სამედიცინო მომსახურების მისაღებად. ამერიკის ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტოს მოთხოვნის საპასუხოდ,

მოკავშირე არაბული ქვეყნების სადაზვერვო სამსახურები ცდილობდნენ სადამ ჰუსეინისა და ალ-ზარქავის ექსტრადირებას(Walker, 2007 110-108).

ჯორჯ ბუში ყვება, რომ ამ პერიოდში ერაყზე მიზანმიმართული დარტყმების განხორციელების საკითხზე ფიქრი დაწყებული იყო. თუმცა, დიპლომატიური რესურსების არასაკმარისი გამოყენების გამო, მან თავიდან უარყო სამხედრო ქმედება. მან თავისი პოზიცია შეაჯამა და თქვა: „დიღემის წინაშე დავდექი. თუ ერაყი გამოიყენებდა ბიოლოგიურ იარაღს შეერთებული შტატების წინააღმდეგ, მე პასუხისმგებლობას ვიღებ ჩემს უმოქმედობაზე(Pelletière, 2004).

გასათვალისწინებელია 11 სექტემბრის ტერაქტის გავლენაც, რამაც მნიშვნელოვნად დააჩქარა მოვლენები და იდეები კიდევ უფრო რადიკალური მიმართულებით წაიყვანა. ერაყის კამპანიის განხილვისას ჯორჯ ბუშმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მისი თავდაპირველი უპირატესობა იყო სამხედრო ოპერაციების დაწყების თავიდან აცილება და რომ ის ცდილობდა შედეგის მიღწევას დიპლომატიური საშუალებებით. თავდაპირველად, სტრატეგია მოიცავდა საერთაშორისო ყურადღების მიქცევას და ამავდროულად კონკრეტული მიზნის მქონე სამხედრო ნაწილის მობილიზებას. ეს ორმაგი მიდგომა იყო პირდაპირი გზავნილი სადამ ჰუსეინისთვის, რომელიც ითხოვდა საერთაშორისო საზოგადოების მიერ დადგენილი წესების დაცვას, წინააღმდეგ შემთხვევაში კი ანგარიშვალდებულების წინაშე დაყენებას. ჯორჯ ტენეტმა, ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტოს ყოფილმა დირექტორმა, მოგვიანებით თავის წიგნში აღნიშნა სადამ ჰუსეინთან ომამდე არსებული ვითარება და თქვა: „სადამ ჰუსეინმა ვერ გაიაზრა, რომ ჩვენ სერიოზულად ვიყავით განწყობილები“ (Independent Global News, 2022). დიპლომატიური ძალისხმევის დროს ჯორჯ ბუში მიუთითებს გაეროს 2002 წლის რეზოლუციაზე, სადაც ამტკიცებს, რომ ინიციატივა მიზნად ისახავდა საერთაშორისო საზოგადოებაში არსებული ეჭვების გაქარწყლებას და სადამ ჰუსეინს სრული ანგარიშის წარმოდგენის შესაძლებლობას. ამ პირობის შეუსრულებლობა ერთადერთ გამოსავალად დატოვებს სამხედრო ოპერაციებს (Buchanan, 2003,130–173). 1998 წელს სადამმა მთლიანად შეუშალა ხელი შემოწმების პროცესს და გააძევა გაეროს ინსპექტორები, მოგვიანებით კი მან ბოლომდე ვერც წარმოადგინა მოხსენებები. ბუშმა აღწერა სიტუაცია: „ჩვენ განვიხილეთ სადამიდან წასვლა არაბულ ქვეყნებთან. ომის თავიდან

ასაცილებლად, სადამს და მის ვაჟებს ბოლო 48 საათი მივეცი ქვეყნის დასატოვებლად. დიქტატორმა უარყო ეს შეთავაზება. ერთადერთი გონივრული დასკვნა იყო ის, რომ მას ჰქონდა ისეთი მნიშვნელოვანი რამ, რომლისთვისაც მზად იყო ომი გაერისკა“ (Buchanan, 2003,130–173). განიარაღებაზე მსჯელობისას ჯორჯ ბუში ეყრდნობა ჰანს ბლიქსის 2003 წლის ინფორმაციას, რომელიც ამტკიცებს, რომ ერაყს ჯერ კიდევ გააჩნდა გაურკვეველი იარაღი და იარაღები, გაეროს ინსპექტორების თქმით. ბუში ასევე განიხილავს უფრო ფართო საკითხებს ახლო აღმოსავლეთში. ის ამტკიცებს, რომ რადიკალური ექსტრემისტები თავიანთ ინტერესებს ძალადობით იცავდნენ, მსხვერპლად სწირავდნენ უბრალო ადამიანების კეთილდღეობას და ართულებდნენ მათ მძიმე მდგომარეობაში. ბუში ალტერნატივად თავისუფლებას ხედავს და თვლის, რომ საზოგადოებები, რომლებიც ირჩევენ თავიანთ ლიდერებს, ნაკლებად არიან მიდრეკილნი ძალადობისკენ. როგორც კი თავისუფლება დაიმკვიდრებს, ის გადამდები ხდება. ჯორჯ ბუშის თვალსაზრისით, ერაყის როლი ახლო აღმოსავლეთის მოზაიკაში ამ პერსპექტივას ემთხვევა. მოკლედ, ჯორჯ ბუშმა სადამ ჰუსეინის რეჟიმი აღიქვა, როგორც გამოწვევების ერთგვარი შერწყმა, რომელიც საფრთხეს უქმნიდა შეერთებულ შტატებს. მასობრივი განადგურების იარაღი, ტერორისტების პოტენციური ხელმისაწვდომობა ამ იარაღზე, საერთაშორისო მოთხოვნების დაუმორჩილებლობა და წარსული დანაშაულებები იყო 2003 წლის სამხედრო კამპანიის მთავარი ფაქტორები. გარდა ამისა, სადამ ჰუსეინმა ამოწურა ყველა ვარიანტი ომის თავიდან ასაცილებლად. ომამდე არსებული ვითარების აღწერა ბუშის სიტყვებით: „ახლო აღმოსავლეთის ერთმა მთავრობამ სადამ ჰუსეინს ბელორუსში გადასახლება შესთავაზა 33 მილიარდი დოლარის შეთავაზებით. ამის ნაცვლად, მან ბრძანა დისიდენტის ენის მოწყვეტა, რის შედეგადაც ის მოკვდა. ეს იყო მისი არჩევანი. მან აირჩია ომი“ (Chomsky, 2003,147–170). რიჩარდ ჩეინი სპარსეთის ყურის ომის დასრულებას და შემდგომ მოვლენებს გადამწყვეტ მომენტად მიიჩნევს. მისი თქმით, 1991 წლისთვის სადამ ჰუსეინმა ბირთვული იარაღის პროგრამაში უფრო მეტ პროგრესს მიაღწია. სადამ ჰუსეინის მიერ გაეროს რეზოლუციების აქტიური აღსრულება გამოწვევას წარმოადგენდა. გარდა ამისა, სანქციები, რომლებიც კარგავდნენ მხარდაჭერას საერთაშორისო დონეზე, არაეფექტური აღმოჩნდა. ჩეინი ამტკიცებს: „ერაყის წინააღმდეგ სანქციების მხარდაჭერა რომ არ შემცირებულიყო, სიტუაცია

უცვლელი დარჩებოდა; სადამ ჰუსეინი გააგრძელებდა ბირთვულ პროგრამას“ (Dominice, 2003,137–143).

კლინტონის ადმინისტრაციის დროს სადამ ჰუსეინის წინააღმდეგ „უდაბნოს მელას“ ოპერაციას იხსენებს, ჩეინი აღნიშნავს, რომ საჰაერო ძალების ზუსტი დარტყმების ოთხი დღის მიუხედავად, სადამ ჰუსეინი დაუმორჩილებლობას განაგრძობდა. ის მიუთითებს ერაყის სამხედრო თავდასხმებზე აშშ-სა და დიდი ბრიტანეთის ძალებზე ფრენის აკრძალულ ზონაში 1999 წლიდან (Falk, 2003, 195–214). ამ თავდასხმების პარალელურად, გაიზარდა ცნობები მასობრივი განადგურების იარაღის შემუშავების შესახებ (Franck, 2003, 607–620).

მასობრივი განადგურების იარაღის გარდა, ჩეინი ხაზს უსვამს კავშირს ერაყის მთავრობასა და ტერორისტებს შორის, აკრიტიკებს ჯორჯ ბუშს და სხვა ოფიციალურ პირებს. მიუხედავად გაეროს 1991 წლის რეზოლუციისა, რომელიც კრძალავს ერაყის მიერ ტერორიზმის მხარდაჭერას, ჩეინი ამტკიცებს, რომ ერაყი არ აღნიშნულს არ დაემორჩილა. ამის მტკიცებულებად ასახელებს ერაყის დაზვერვის წარუმატებელ მცდელობას 1993 წელს, მოეკლათ აშშ-ის ყოფილი პრეზიდენტი ჯორჯ ბუში უფროსი. ჩეინი უფრო შორს მიდის და ამტკიცებს, რომ სადამმა უზრუნველყო თავშესაფარი ტერორისტებისთვის, რომლებიც მონაწილეობდნენ 1993 წლის მსოფლიო სავაჭრო ცენტრის თავდასხმაში და 1985 წელს საკრუიზო გემის გატაცებაში (Hinnebusch, 2007, 209–228). ომის დასრულებამდე CIA-მ შეაგროვა ინფორმაცია სადამ ჰუსეინისა და ტერორისტებს შორის კავშირების შესახებ. ჩეინის თქმით, სადამი მხარს უჭერდა პალესტინელ თვითმკვლელებს, რაც მიუთითებს პალესტინელი ექსტრემისტების დახმარებაზე. ჩეინი, ისევე როგორც ჯორჯ ბუში, ხაზს უსვამს ერაყში ალ-ზარქავის ყოფნის ისტორიას და გამოკვეთს მის როლს ამერიკელი დიპლომატის ლოურენს ფოლის მკვლელობაში (McCutcheon, 2006).

ჩეინი ასახავს სამომავლო საფრთხეებს ერაყიდან 11 სექტემბრის შემდეგ და აცხადებს: „11 სექტემბრის ტრაგედიის შემდეგ, არც ერთ ამერიკელ პრეზიდენტს არ შეეძლო უფლებელყო ინფორმაცია, რომელიც აღწერს ჰუსეინის სამომავლო საფრთხეებს“. შემფოთებულია პოტენციური ქიმიური, ბიოლოგიური ან ბირთვული თავდასხმებით, ის

ამტკიცებს, რომ სადამის ერაყს ჰქონდა ყველაზე მნიშვნელოვანი კვეთა ტერორიზმსა და მასობრივი განადგურების იარაღთან(McCutcheon, 2006). ჯორჯ ბუშისგან განსხვავებით, ჩეინი ვარაუდობს, რომ ომი არ იყო ერთადერთი ალტერნატივა, განიხილავდა აშშ-ს მთავრობის გეგმას ერაყის ოპოზიციური ძალების მხარდასაჭერად, თუმცა ამან შედეგი არ გამოიღო(McCutcheon, 2006).

ჩეინი მკაცრად პასუხობს ბრენტ სკოლუკროფტის Wall Street Journal-ის სტატიას, რომელიც ეწინააღმდეგება ომს, აკრიტიკებს მათ, ვინც ვერ აცნობიერებს თანამედროვე გამოწვევებს 9/11-ის შემდეგ. ის ამტკიცებს, რომ სამყარო შეიცვალა და მოლაპარაკებები შეუძლებელი იყო ახალ ტერორისტულ მტერთან(Bassil, 2012, 29-47).

დასასრულს, ჩეინი ამტკიცებს, რომ ეროვნული უშიშროების საბჭომ ერთხმად მიიჩნია სადამ ჰუსეინის ხელისუფლებაში დარჩენა მიმდინარე მუქარისა და დაზვერვის საფუძველზე. ამ კონსენსუსმა გამოიწვია 2002 წელს ძალის გამოყენების ავტორიზაცია, ორპარტიული მხარდაჭერა. ჩეინი ხაზს უსვამს CIA-ს გადამწყვეტ როლს ერაყის ომში და მიუთითებს ჯორჯ ტენეტის წიგნზე, რომელიც სკეპტიციზმს იძლევა ომის მიზეზებსა და გარემოებებთან დაკავშირებით. ტენეტი ასევე გამოხატავს შეშფოთებას ტერორისტების მიერ ბირთვული იარაღის მოპოვების და საფრთხის განვითარებაზე (Simuziya, 2023).

იმის საილუსტრაციოდ, რომ სადამს რეაქცია ეფუძნებოდა არა მხოლოდ უშუალო მუქარას, არამედ წარსულში მომხდარ ინციდენტებსაც, ტენეტი მოგვითხრობს შემდეგ ეპიზოდს: მან მონაწილეობა მიიღო რეზიდენციის შეკრებაში. საპასუხოდ, ტენეტმა თქვა: „თუ სადამ ჰუსეინის მოხსნა განპირობებულია წარსულის შეცდომებით, მაშინ ჩვენ ვეთანხმებით(Mazarr, 2007, 1-23). ჯორჯ ტენეტის პოზიცია ერაყის ომთან დაკავშირებით ორაზროვანია. ერთის მხრივ, ის საფუძვლიანად აანალიზებს ტერორისტების მიერ მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენების საფრთხეებს, ხოლო მეორეს მხრივ, მას მტკიცედ სჯერა, რომ ჯორჯ ბუშის ადმინისტრაციამ გადაწყვიტა თავიდანვე დაეწყო ერაყის ომი, რაც შემდგომში ხელი შეუწყო სექტემბრის შემდგომ პერიოდში. "ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა დაიწყო ომი. ოპოზიციის წევრების წამება, შიიტური და ქურთების მოსახლეობის ჩახშობა, მისი რეჟიმის მოწინააღმდეგე ქალების გაუპატიურება და მრავალი სხვა შემზარავი ინციდენტი იყო ფესვადგმული სადამ ჰუსეინის

პოლიტიკურ ისტორიაში. „ბალდადის ჯალათი“ (Schmidt & Williams, 2008, 191-220) – ამ ტერმინს რამსფელდი ხშირად იყენებს სადამ ჰუსეინის მიმართ თავის წიგნში.

ჯორჯ ბუმ უმცროსის პრეზიდენტობამდე ბილ კლინტონმა ასევე მიიღო პროაქტიული ზომები სადამ ჰუსეინის რეჟიმის წინააღმდეგ. ამის დასტური იყო 1998 წლის რეზოლუცია, რომელშიც გამოცხადდა აშშ-ს ოფიციალური პოლიტიკა ერაყის მიმართ, რომელიც მიზნად ისახავდა სადამ ჰუსეინის ხელისუფლებას. მიუხედავად კლინტონის მზადყოფნისა რეჟიმის შეცვლისთვის, მისი ადმინისტრაციის ზოგიერთი წევრი სადამ ჰუსეინის სამომავლო საფრთხეს მაინც მართვადს თვლიდა. მაგალითად, მადლენ ოლბრაიტი ამტკიცებდა, რომ სადამი იყო კონტროლის ქვეშ და შეკავებული (Eichenberg, 2005, 140-177). დონალდ რამსფელდმა გააკრიტიკა ეს თვალსაზრისი და განაცხადა, რომ როდესაც ჯორჯ ბუმ უმცროსი ხელისუფლების სათავეში მოვიდა, აშშ-ს პოლიტიკა ერაყის წინააღმდეგ გაჭიანურებული და არაეფექტური იყო. ამის ილუსტრაცია არის ის, რომ სადამ ჰუსეინს ჯერ კიდევ ჰქონდა მნიშვნელოვანი ფინანსური რესურსები, მათ შორის გაეროს ერთ-ერთი პროგრამის (ნავთობი საკვებისთვის) გამოყენება. რამსფელდი მიიჩნევს, რომ გასული ათწლეულების განმავლობაში შემუშავებული პოლიტიკა ერაყის შესაკავებლად აღარ იყო აქტუალური და ეფექტური.

კრიტიკოსების საპასუხოდ, დონალდ რამსფელდი ამტკიცებდა, რომ ჯორჯ ბუმის მთავარი მიზანი იყო არა მხოლოდ სადამ ჰუსეინის სამხედრო გადაყენება, არამედ მამის პრეზიდენტობის დროს დაშვებული „შეცდომების“ გამოსწორება. ის ასევე იხსენებს ერთ-ერთ თავდაპირველ შეხვედრას ახლადარჩეულ პრეზიდენტთან, სადაც არ ყოფილა საუბარი ერაყის შესახებ. ამავდროულად, რამსფელდი ხაზს უსვამს, რომ ერაყი იყო ერთადერთი ქვეყანა გლობალურად, რომელიც მუდმივად უმიზნებდა აშშ-ს სამხედრო პერსონალს. ეს ეხება აშშ-ს ავიაციაზე თავდასხმებს ფრენის აკრძალულ ზონაში. ასევე გაიკვია, რომ ერაყელები აპირებდნენ საზენიტო სისტემის განახლებას და გაძლიერებას, რაც მიზნად ისახავდა ჩაეშალათ ამერიკული თვითმფრინავები, რომლებიც პატრულირებენ ფრენის აკრძალულ ზონას. „2000 წლიდან 2002 წლის სექტემბრამდე ორ ათასზე მეტი თავდასხმა იყო დოკუმენტირებული, რამაც დიდი შეშფოთება გამოიწვია (Boussios & Cole, 2010, 208-226).

გარდა ზემოაღნიშნული გარემოებებისა, დონალდ რამსფელდი ასევე გამოყოფს ერაციის ომის წინა პერიოდს ორ ასპექტად: 1) მასობრივი განადგურების იარაღის არსებობა; 2) კავშირები ერაციის მთავრობასა და ტერორისტულ სუბიექტებს შორის. გარდა ამისა, რამსფელდი ხშირად ხაზს უსვამს სადამ ჰუსეინის მიერ ადამიანის უფლებების საშინელ დარღვევას, საერთაშორისო საზოგადოების მიერ დამკვიდრებული ნორმების დარღვევას და სხვა პრობლემურ ინციდენტებს, რომელთაგან ზოგიერთი ადრე იყო ნახსენები. 2001 წლიდან დონალდ რამსფელდი აქტიურად არის ჩართული ერაციის ირგვლივ პოტენციური მოვლენების ანალიზში. ის ვარაუდობს, რომ სიტუაცია იმდენად რთული იყო, რომ საფრთხის სრულად გაზომვა შეუძლებელი იყო. თუ სტატუს კვო შენარჩუნდებოდა, არსებობდა რეგიონული ძალაუფლების დინამიკაში მნიშვნელოვანი ცვლილებების რისკი, რამდენიმე დამაჯერებელი სცენარით. გარდა ამისა, ახალი ადმინისტრაციის პირობებში გაურკვეველი რჩებოდა, რომელ მიდგომას მიიღებდა შეერთებული შტატები ერაციის საფრთხის დასაძლევად. მიუხედავად ამისა, რამსფელდი აღნიშნავს, რომ თანამდებობის დაკავებიდან რამდენიმე კვირაში ახალმა ადმინისტრაციამ მკაფიო გზავნილი გადასცა ბაღდადს, რომ მათ პროვოკაციებზე არაეფექტური და შემთხვევითი პასუხები წარსულს ჩაბარდა (Altheide & Grimes, 2016, 617-643). რამსფელდი ცალსახად ამტკიცებს, რომ სადამ ჰუსეინს არ ჰქონდა მონაწილეობა 11 სექტემბრის თავდასხმებში. თუმცა, ის აღიარებს, რომ ერაცი დასახელებულია ტერორიზმის სახელმწიფო სპონსორად, რომელიც 1990 წლიდან იყო აშშ-ს სახელმწიფო დეპარტამენტის ტერორიზმის სპონსორების სახელმწიფო სიაში (Kramer & Michalowski, 2005, 446-469).

სადამ ჰუსეინსა და ტერორისტებს შორის კავშირი სულ უფრო საშიში და დამაჯერებელი ხდებოდა. მაგალითად, გაირკვა, რომ 1993 წელს სადამ ჰუსეინმა გამოსცა განკარგულება ჯგუფის შექმნის შესახებ, რომლის მიზანი იყო ამერიკელების ტარგეტირება არაბულ ქვეყნებში (Saidin, 2022).

მასობრივი განადგურების პროგრამის ირგვლივ არსებული ვითარების ამსახველი მონაცემები საგანგაშო იყო. არსებული რესურსების გათვალისწინებით, ერაცს ჰქონდა პოტენციალი, შეექმნა ბირთვული იარაღი ერთი წლის განმავლობაში. ის ხაზს უსვამს, რომ იგივე ექსპერტები, რომლებიც სპარსეთის ყურის ომამდე ბიოლოგიურ და ქიმიურ

იარაღების წარმოებაში მუშაობდნენ, სადამ ჰუსეინმაც შეინარჩუნა (Sharifi, Al-dihaymawee, & Alizadeh, 2021).

ზემოთ ნახსენები ძირითადი მიზეზების გარდა, დონალდ რამსფელდი ასევე უკავშირებს 9/11 ტერაქტს ერაყის ომის დაწყებას. მისი კოლეგების მსგავსად, მას სჯეროდა, რომ აშშ-ის ქმედებები საერთაშორისო პოლიტიკურ ასპარეზზე უნდა მოერგოს დროსა და გარემოებებს. წლების განმავლობაში ჰუსეინს არ მიუღია ადეკვატური პასუხი გაეროს რეზოლუციების უგულვებელყოფისთვისა და პროვოკაციული ქმედებებისთვის, დაუსჯელობის სინდრომისა და გაეროს ნორმების დარღვევის გამო. ერაყი მუდმივად არღვევდა 1991 წლის სამშვიდობო შეთანხმებას და თავს არიდებდა დაწესებულ სანქციებს (McCutcheon, 2006). კონდოლიზა რაისი, აღნიშნავს, რომ საერთაშორისო საზოგადოებამ გამოიყენა სხვადასხვა პოლიტიკური ინსტრუმენტები სადამ ჰუსეინის წინააღმდეგ - დიპლომატიური ზეწოლა, იარაღის ინსპექტირება, ეკონომიკური სანქციები, მოძრაობის შეზღუდვები, სამხედრო და ნავთობის ემბარგოები, სამხედრო შეკავების ოპერაციები აკრძალულ ზონებში და პირდაპირი სამხედრო ჩართულობა (Malone, 2006). ის წერს, რომ აშშ-ის პრეზიდენტი ერაყის მიმართ არაეფექტური პოლიტიკით იყო შეწუხებული. გარდა ამისა, კონდოლიზა რაისი ხაზს უსვამს კიდევ ერთ ასპექტს - მასობრივი განადგურების იარაღის შექმნის ცოდნას და შესაძლებლობებს. სადამ ჰუსეინის დროს ეს შესაძლებლობა რეალური იყო, რადგან ექსპერტები, რომლებიც მუშაობდნენ მასობრივი განადგურების იარაღზე სპარსეთის ყურის ომამდე, დარჩნენ ჰუსეინის რეჟიმში. ვინაიდან საერთაშორისო ინსპექტორთა ჯგუფს 1998 წლის შემდეგ ადგილზე ყოფნის შესაძლებლობა არ ჰქონდა, შეფასებები ძირითადად ეფუძნებოდა თანამგზავრულ ფოტოებსა და რუკებს. ამ მასალების საფუძველზე ეჭვგარეშეა, რომ გეოგრაფიულ რაიონებში, სადაც სამხედრო მოქმედებები მიმდინარეობდა, მრავალი ახალი შენობა აშენდა და მათი შემოწმება შეუძლებელი იყო (Mahajan, 2003). მას ჰქონდა პრაქტიკული უპირატესობა მისი წინა მცდელობებისა და განცხადებების გათვალისწინებით. რაისი ხაზს უსვამს ისტორიულ გამოცდილებას და ამტკიცებს, რომ შეერთებული შტატები სიფრთხილით უნდა მოქცეულიყო, თავიდან აეცილებინა ფარული ბირთვული იარაღის ტესტირება საბჭოთა კავშირსა და ინდოეთში. იგი ხაზს უსვამს სადაზვერვო სამსახურის მონაცემებს და აღნიშნავს, რომ საბჭოთა კავშირის

შემთხვევაში, პროგნოზი რეალურ დროში ხუთი წლით ჩამორჩებოდა (Lowe, 2003). მისი თანამოაზროვნეების მსგავსად, კონდოლიზა რაისი ასახელებს 2002 წლის მდგომარეობით არსებულ მონაცემებს, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ სადამ ჰუსეინი აგრძელებდა მასობრივი განადგურების იარაღის შექმნას. პარალელურად მას ჰქონდა ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღი. ამ ტრაექტორიით მოსალოდნელი იყო, რომ სადამს ბირთვული იარაღი ექნებოდა სულ რაღაც ერთ ათწლეულში. უფრო მეტიც, სადამის ისტორია მოიცავდა ქუვეითის ანექსიის ამბიციებს და ამერიკის ყოფილი პრეზიდენტის სიცოცხლის მცდელობას, რაც აჩენს შეშფოთებას, რომ ერაყში ტერორისტებს შეეძლოთ მასობრივი განადგურების იარაღის შექმნა. მრავალი ისტორიული პრეცედენტისა და შეერთებული შტატებისთვის არსებული საფრთხეების გათვალისწინებით, ქმედებები უნდა ყოფილიყო ზედმიწევნითი და დროული (Leopard, 2010). კონდოლიზა რაისი, მისი კოლეგების შეხედულებებზე და წინარე, განხილულ შემთხვევებზე დაყრდნობით ხსნის, რომ სადამ ჰუსეინი აქტიურად ეხმარებოდა ტერორისტებს. ის სამომავლო საფრთხეებს ამ პერსპექტივიდან აყალიბებს და აცხადებს: აშშ-ს მთავრობა იმ დროს ატარებდა "იძულებითი დიპლომატიას", რომელიც აერთიანებდა საერთაშორისო საზოგადოების ზეწოლას სამხედრო ძალის ელემენტებთან. "მე ვაცნობე პრეზიდენტს, რომ მისი დამხობის შესაძლებლობის დემონსტრირებამ შეიძლება აიძულოს სადამ ჰუსეინი შეცვალოს კურსი" (Kramer & Michalowski, 2005). თუმცა, ფაქტორების გაერთიანებისა და გაჩენილი რისკების გათვალისწინებით, რაისმა საბოლოოდ ომი გამართლებულად მიიჩნია. მიუხედავად დაზვერვის სამსახურის ხარვეზებისა და განსხვავებული მოსაზრებებისა, კონდოლიზა რაისმა სადამ ჰუსეინის კომპოზიტურ საფრთხედ აღიქვა, როგორც მნიშვნელოვანი შეერთებული შტატების ეროვნული უსაფრთხოებისთვის, განსაკუთრებით 9/11 ტერაქტების შემდეგ.

3. თეორიული ჩარჩო - რეალიზმი

ნაშრომში გამოყენებულია საერთაშორისო ურთიერთობების რეალიზმის თეორიული ჩარჩო, ერაყის ომის მიზეზების გასარკვევად. ამ ნაწილში საფუძვლიანად არის

განხილული რეალიზმის თეორიული მახასიათებლები, ძირითადი რეალისტი ავტორების მიერ მოწოდებულ განმარტებებზე დაყრდნობით. რეალიზმი, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიული ჩარჩო, გვთავაზობს ღირებულ შეხედულებებს 2003 წლის ერაყის ომის ძირეული მიზეზების, მოტივაციისა და შედეგების შესახებ. ეს კვლევა იყენებს საერთაშორისო ურთიერთობების რეალიზმის თეორიულ ჩარჩოს 2003 წლის ერაყის ომში შეერთებული შტატების სამხედრო ჩართვის მიზეზების გასარკვევად. კონკრეტულად, ის იყენებს ნეორეალისტურ პერსპექტივას, როგორც შეტევითი, ისე თავდაცვითი რეალიზმის გათვალისწინებით, რათა უზრუნველყოს ამ ინტერვენციის ფორმირების ძირითადი მოტივაციებისა და სტრატეგიული გამოთვლების ნიუანსური გაგება. ანალიზი იკვლევს რეალიზმის თეორიისა და ერაყის ომის კვეტას, ხაზს უსვამს ეროვნული ინტერესების ცენტრალურობას, უსაფრთხოების იმპერატივებს და ძალაუფლების დინამიკას ანარქიულ საერთაშორისო სისტემაში სახელმწიფოს ქცევაში. ძირითადი რეალისტი მოაზროვნეების შესწავლით, როგორებიც არიან ჰანს მორგენტაუ, რობერტ გილპინი, ჯონ მირშიმერი და კენეტ უოლცი, მათ პოსტულატებთან და რეალიზმის ინტერპრეტაციებთან ერთად, ეს კვლევა ცდილობს ნათელი მოჰფინოს რეალიზმის თეორიულ პრინციპებს 2003 წლის ერაყის სირთულეების გარკვევაში. ისტორიული კონტექსტის, გეოპოლიტიკური დინამიკისა და სტრატეგიული ინტერესების დეტალური შესწავლის გზით, ეს კვლევა გვთავაზობს ხედვას რეალისტური პერსპექტივის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების პროცესებზე, რამაც გამოიწვია აშშ-ს ინტერვენცია ერაყში, რითაც ხელს უწყობს რეალიზმის გამოყენებადობის უფრო ღრმა გაგებას თანამედროვეობის ანალიზში (Jackson, 2005). 2003 წლის ერაყის ომი არის გადამწყვეტი მოვლენა თანამედროვე გლობალურ საქმეებში, რომელიც აყალიბებს გეოპოლიტიკას, საერთაშორისო ურთიერთობებს და ახლო აღმოსავლეთში კონფლიქტის დინამიკას. თავის არსში, ომი წარმოადგენს პოლიტიკური, სტრატეგიული და იდეოლოგიური ფაქტორების კომპლექსურ ურთიერთქმედებას, რომელიც დასრულდა სამხედრო ინტერვენციით შეერთებული შტატების ხელმძღვანელობით. ამ ოპერაციის ძირეული მიზეზების გაგება მოითხოვს ისტორიული კონტექსტის, რეგიონული დინამიკის და უფრო ფართო გეოპოლიტიკური ლანდშაფტის დეტალურ გამოკვლევას. რეალიზმის

თეორიისთვის ფუნდამენტურია კონცეფცია, რომ საერთაშორისო პოლიტიკა მოქმედებს ანარქიულ გარემოში, სადაც სახელმწიფოები მოტივირებული არიან მხოლოდ პირადი ინტერესებით. სახელმწიფოები მუდმივ კონკურენციაში არიან ჩართულნი და ცდილობენ გააძლიერონ თავიანთი ძალა და გავლენა. რეალიზმი უარყოფს "კარგი" და "ბოროტი" სახელმწიფოების ცნებას და ხაზს უსვამს რაციონალურ ფაქტორებზე დაფუძნებულ პრაგმატულ გადაწყვეტილებებს. ამ კუთხით შეგვიძლია ვამტკიცოთ, რომ შეერთებულმა შტატებმა სათანადოდ მოიქცა ერაყის მიმართ. ბუმის ადმინისტრაციის მიზანი იყო ბაღდადის საფრთხის აღმოფხვრა ერაყის მთავრობის ნეიტრალიზაციისა და მისი მოკავშირედ გადაქცევით (Kampfner, 2009). ერაყი, სადამ ჰუსეინის დროს, წარმოადგენდა მნიშვნელოვან საფრთხეს აშშ-ს ეროვნული უსაფრთხოებისთვის თავისი ჯიუტი და იზოლაციონისტური პოლიტიკით, ათწლეულის განმავლობაში ეკონომიკურ და სამხედრო ემბარგოსთან ერთად, რამაც დაასუსტა რეჟიმი. ამიტომ აშშ-მა გააკეთა პრაგმატული გათვლა, რომელიც ამართლებდა სამხედრო ინტერვენციას ერაყში. ეს გაგება ხაზს უსვამს რეალიზმის აქცენტს სახელმწიფოზე ორიენტირებულ პრაგმატულ გათვლებზე. მაგალითად, კრიტიკოსები დებატობენ, რატომ იყო ერაყი და არა ჩრდილოეთ კორეა, თუ მასობრივი განადგურების იარაღი იყო მთავარი საზრუნავი. პასუხი მდგომარეობს პრაგმატულ გათვლებში: ჩრდილოეთ კორეაზე თავდასხმა უფრო დიდ რისკებს წარმოადგენდა სამხრეთ კორეისთვის პოტენციური შედეგებისა და სხვადასხვა ეკონომიკური და ტერორისტული კავშირების გამო. პირდაპირი შედარება ასეთი გამოთვლების გარეშე ზედაპირულია და ვერ ასახავს რეალობას. თეორიული ჩარჩოს განხილვისას უნდა გავითვალისწინოთ ცივი ომის შემდგომი ახალი გეოპოლიტიკური ლანდშაფტი. აშშ-ს ერთადერთ ზესახელმწიფოდ ჩამოყალიბებასთან ერთად, მრავალმხრივი პოლიტიკის გატარება ნაკლებად იმპერატიული გახდა. ჩარლზ კრაუტჰამერის მიერ აღწერილი „ერთპოლარული მომენტი“ ხაზს უსვამს საერთაშორისო თანამშრომლობის შემცირებულ მნიშვნელობას აშშ-სთვის. ეს ცვლილება აშკარა იყო აშშ-ს თავდაცვის დეპარტამენტის მიერ შემუშავებულ „ვოლფოვიცის დოქტრინაში“, რომელიც პრიორიტეტს ანიჭებდა ნებისმიერი წყაროდან საფრთხის შეკავებას და აღმოფხვრას, ხაზს უსვამდა აშშ-ს დომინირებას მსოფლიო წესრიგის შენარჩუნებაში (The Iraq Inquiry, 2009).

ძირითადი რეალისტი მოაზროვნეები, როგორებიც არიან ჰანს მორგენტაუ, რობერტ გილპინი, ჯონ მირშაიმერი და კენეტ უოლცი, განიხილება მათი პოსტულატებისა და რეალიზმის ინტერპრეტაციებისთვის. აქედან გამომდინარე, გასაკვირი არ უნდა იყოს, რომ ბუშის ადმინისტრაციამ დაიწყო 2003 წლის ერაყის კამპანია ძირითადად დამოუკიდებელი გადაწყვეტილების საფუძველზე. ბუშის "ყოფნის დოქტრინა" მკაფიო პასუხს გვთავაზობს ამ საკითხზე: "ამერიკის შეერთებული შტატები გააგრძელებს მხარდაჭერის მოპოვებას გლობალური საზოგადოებისგან". ჩვენ მივიღებთ პრევენციულ ზომებს ტერორისტების წინააღმდეგ, რათა დავიცვათ ჩვენი მოქალაქეები და ჩვენი ერი" (Independent Global News, 2022). ერების მიერ საკუთარი ინტერესების შესაბამისად მოქმედება გადამწყვეტი ფაქტორია ჰანს მორგენტაუსთვის, რომელიც აღიარებულია რეალისტური სკოლის ერთ-ერთ წამყვან ფიგურად. მისი თქმით, რაციონალურობა და ობიექტურობა არის ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური მიმართულების განმსაზღვრელი პრინციპები (Hinnebusch, 2007, 209–228) ჟურნალ Foreign Affairs-ში გამოქვეყნდა ჰანს მორგენტაუს მიერ დაწერილი სტატია, რომელიც ეხებოდა ინტერვენციის თემას. ავტორი ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოს ჩარევა შესაძლებელია ეროვნული მიზნებისა და ინტერესების არსებობის შემთხვევაში. მორგენტაუ ასევე ხაზს უსვამს, რომ ასეთი გადაწყვეტილებების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი განხილვა არის სახელმწიფოს შესაძლებლობების პრაგმატული შეფასება (Human Rights Watch, 2004). ის ვარაუდობს, რომ ეს ინტერესები შეიძლება მოიცავდეს სხვადასხვა ასპექტს, როგორცაა ეკონომიკა ან ტერიტორია. გილპინი ეთანხმება ჰანს მორგენტაუს მოსაზრებას, რომ სახელმწიფოს უპირველესი მიზანი უნდა იყოს მისი ეროვნული ინტერესების დაცვა. „მსოფლიოში, სადაც სახელმწიფოები ერთმანეთს ეჯიბრებიან, მმართველმა ელიტამ პრიორიტეტი უნდა მიანიჭოს სახელმწიფოს დაცვას და გადარჩენას, უპირველეს ყოვლისა. ჰანს მორგენტაუ, რეალისტური სკოლის გამოჩენილი ფიგურა, ხაზს უსვამს რაციონალურობას და ობიექტურობას, როგორც ერის საგარეო პოლიტიკური მიმართულების განმსაზღვრელ პრინციპებს. მორგენტაუ ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოს ჩარევა შესაძლებელია, როდესაც შეესაბამება ეროვნულ მიზნებსა და ინტერესებს, სახელმწიფოს შესაძლებლობების პრაგმატული შეფასებით, რომელიც გავლენას ახდენს გადაწყვეტილების მიღებაზე (Glennon, 2006, p. 309–317). თანაბრად საყურადღებოა მისი

პერსპექტივა საერთაშორისო ურთიერთობებში ძალაუფლების ცენტრალურობაზე. გილპინის აზრით, ძალაუფლების ცნება შედგება სამხედრო, ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური განზომილებებისაგან: „პოლიტიკური არეულობისა და ურთიერთგამომრიცხავი ინტერესების ლანდშაფტში ძალაუფლების დემონსტრირება ფუნდამენტურ როლს თამაშობს საერთაშორისო ურთიერთობებსა და პოლიტიკურ დინამიკაში“ (Gilpin, 1996). რობერტ გილპინი კიდევ უფრო აძლიერებს მორგენტაუს პერსპექტივას, ხაზს უსვამს ეროვნული ინტერესების დაცვისა და შენარჩუნების უპირატესობას მსოფლიოში, სადაც სახელმწიფოები კონკურენციას უწევენ ძალაუფლებისთვის. გილპინი ხაზს უსვამს ძალაუფლების მრავალგანზომილებიან ბუნებას, რომელიც მოიცავს სამხედრო, ეკონომიკურ და ფსიქოლოგიურ განზომილებებს, როგორც გადამწყვეტი როლი საერთაშორისო ურთიერთობებისა და პოლიტიკური დინამიკის ფორმირებაში. უყურადღებოდ ვერ დავტოვებთ ჯონ მერშაიმერის წიგნს "დიდი ძალების ტრაგედია", თავდასხმითი რეალიზმის თეორიის ერთ-ერთი პიონერი. წიგნის მთავარი თეზისია, რომ ზესახელმწიფოები მიისწრაფვიან თავიანთი ძალაუფლებისა და გავლენის მუდმივი გაფართოებისაკენ. ნაკლებად სავარაუდოა, რომ შემცირდეს - "სამწუხარო რეალობაა, რომ საერთაშორისო პოლიტიკა არის სახიფათო და ეს, სავარაუდოდ, ასე დარჩება" (Fukuyama, 2006).

მირშაიმერი ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოები არ არიან კმაყოფილნი არსებული მდგომარეობის შენარჩუნებით. ამის ნაცვლად, ისინი აქტიურად ცდილობენ გააძლიერონ საკუთარი ძალა და გავლენა. ის ამტკიცებს, რომ ზესახელმწიფოებს არ აქვთ ურთიერთნდობა, ცხოვრობენ მუდმივი შიშით და აქვთ აგრესიული ზრახვები ერთმანეთის მიმართ. თუმცა, ის ხაზს უსვამს მნიშვნელოვან გაფრთხილებას: „როდესაც ძალაუფლების დინამიკის ცვლილებით გამოწვეული რისკები და საფრთხეები პოტენციურად მაღალია, ზესახელმწიფოებს ურჩევნიათ დაელოდონ ხელსაყრელ პირობებს“ (Franck, 2003, 607–620). გარდა ამისა, მირშაიმერი ამტკიცებს, რომ არცერთ სახელმწიფოს არ შეუძლია განუსაზღვრელი ვადით შეინარჩუნოს ჰეგემონის სტატუსი, რაც იწვევს ზესახელმწიფოებს შორის მიმდინარე ძალაუფლებისთვის ბრძოლას. ისინი გამოიყენებენ ყველა შესაძლებლობას თავიანთი პოზიციის გასაძლიერებლად. ჯონ მირშაიმერი, შემტევი რეალიზმის მომხრე, ამტკიცებს ზესახელმწიფოების

ძალაუფლებისა და გავლენის მუდმივ გაფართოებას სხვა სახელმწიფოების მიმართ აგრესიული მოსაზრებებით გამოწვეული. მირშაიმერი ამტკიცებს, რომ ზესახელმწიფოებს არ აქვთ ურთიერთნდობა და ცხოვრობენ მუდმივი შიშით, რასაც მიეყვართ ძალაუფლებისთვის მიმდინარე ბრძოლამდე, რომელიც ხასიათდება სახელმწიფოების ძალისხმევით, გააძლიერონ თავიანთი პოზიციები. უსაფრთხოების განხილვისას მირშაიმერი ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოები საფრთხეს უქმნიან ერთმანეთს და არ არსებობს ზესახელმწიფოებს შორის წესრიგის დაცვის ყოვლისმომცველი უფლებამოსილება. შესაბამისად, ქვეყნებმა ინდივიდუალურად უნდა დაიცვან თავიანთი უსაფრთხოება და გადარჩნენ. როგორც ის ამბობს, „ალიანსები ჰგავს დროებით გაერთიანებებს, დღევანდელი მოკავშირე პოტენციურად ხვალინდელი მოწინააღმდეგე გახდება და პირიქით“ (Feith, 2009). მირშაიმერი უარყოფს „თავდაცვითი რეალიზმის“ მომხრეების შეხედულებებს და სხვა თეორიულ პარადიგმებს და ამტკიცებს, რომ „დიდი სახელმწიფოები უარს არ იტყვიან ძალის გამოყენებაზე და არ ისწრაფვიან საერთაშორისო მშვიდობისთვის. მათ არ შეუძლიათ თავიანთი პოლიტიკის წარმატების გარანტირება“ (Falk, 2003, 195–214).

მირშაიმერის პერსპექტივისგან განსხვავებით, კენეტ უოლცი, თავდაცვითი რეალიზმის ფუძემდებელი, ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოები მიზნად ისახავს კრიტიკული სტატუს კვოს შენარჩუნებას. უოლცის აზრით, სახელმწიფოების ბუნებრივი მდგომარეობა საერთაშორისო ურთიერთობებში არის მუდმივი მზადყოფნა კონფლიქტისთვის, რადგან „ზოგიერთმა სახელმწიფომ შეიძლება ნებისმიერ მომენტში მიმართოს ძალის გამოყენებას, რაც მოითხოვს ყველა სახელმწიფოს მზადყოფნას მსგავსი ქმედებებისთვის“ (Dominice, 2003, 137–143). კენეტ უოლცი, თავდაცვითი რეალიზმის ფუძემდებელი, ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოები ინარჩუნებენ მუდმივ მზადყოფნას კონფლიქტისთვის, რადგან ნებისმიერმა სახელმწიფომ შეიძლება მიმართოს ძალის გამოყენებას, რაც მოითხოვს ყველა სახელმწიფოს მზადყოფნას.

გარდა ამისა, კვლევა იკვლევს სხვა რეალისტი მეცნიერების პერსპექტივებს, როგორცაა მაქს ბუმი, რომელიც მხარს უჭერს სამხედრო ძალის აუცილებლობას ეროვნულ უსაფრთხოებაში და აკრიტიკებს პასიურ პოლიტიკურ პოზიციებს საფრთხეების მიმართ. ბუტის ხაზგასმა აღქმული საფრთხეების აღმოფხვრის მნიშვნელობაზე ემთხვევა

ეროვნული ინტერესებისა და უსაფრთხოების იმპერატივების პრიორიტეტიზაციის რეალისტურ პერსპექტივას. ამერიკელი მკვლევარის მაქს ბუშის სტატია, რომელიც გამოქვეყნდა „კვირის სტანდარტში“ 2001 წელს, იკვლევს განვითარებულ მოვლენებს 9/11 ტერაქტების შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ ბუტმა მას შემდეგ მნიშვნელოვნად შეცვალა თავისი პოზიცია, მისი ადრინდელი თვალსაზრისი განხილვას მოითხოვს. მან გააკრიტიკა შეერთებული შტატები ძირითადად მარიონეტულ ომში ჩართვისთვის, როგორცაა ავღანეთში ფრაქციების შეიარაღება და ეჭვქვეშ აყენებს ანგარიშვალდებულებასა და გადაწყვეტის სტრატეგიებს თალიბანის გაძლიერების მსგავსი საკითხების ფონზე. ბუტი მხარს უჭერდა უფრო ფართო მიზნებს და უფრო მტკიცე განხორციელების სტრატეგიებს.

მაქს ბუშს მტკიცედ სწამდა ეროვნული უსაფრთხოების სფეროში სამხედრო ძალის გამოყენების აუცილებლობისა და მნიშვნელობის. მან გააკრიტიკა პრეზიდენტი კლინტონი 1998 წელს კენიასა და ტანზანიაში აშშ-ს საელჩოებზე თავდასხმების შემდეგ, აკრიტიკებდა კლინტონის გადაწყვეტილებას სახმელეთო ჯარების განლაგების ნაცვლად საზღვაო რაკეტების გამოყენებაზე (Lake, 2010). ბუში, თავის 2001 წლის სტატიაში, ამტკიცებდა განსხვავებული მოსაზრებების კრებულს იმის გამო, რასაც იგი აღიქვამდა, როგორც შეერთებული შტატების პასიურ პოლიტიკურ პოზიციას. მან ხაზი გაუსვა სადამ ჰუსეინის ხელისუფლებიდან მოხსნის აუცილებლობას და დაასახელა ჯორჯ ბუშ უფროსის მიერ შეთანხმების გახანგრძლივებისა და სადამის მიერ ქურთებისა და შიიტური მოსახლეობის წინააღმდეგ ჩადენილი სამარცხვინო ეპიზოდები.

სადამ ჰუსეინის პოტენციურ მონაწილეობასთან დაკავშირებით 11 სექტემბრის ტერაქტებში, ბუტმა უარყო ეს, როგორც არარელევანტური, ნაცვლად ამისა, ყურადღება გაამახვილა ჰუსეინის სისასტიკის ვრცელ ისტორიაზე ქურთებისა და ქუვეითების მიმართ და ამტკიცებდა, რომ მისი გადაყენება არა მხოლოდ სამართლიანობის საკითხი იყო, არამედ გადაწყვეტი იყო ეროვნული თავდაცვისთვის. ბუტი მხარს უჭერდა ერაყში ამერიკული ძალების სწრაფ შეჭრას ჰუსეინის ჩამოგდების მიზნით, ხაზს უსვამდა ბაღდადში საერთაშორისო მმართველობის დამყარების შესაძლებლობას აშშ-ს ხელმძღვანელობით, რაც მან განიხილა, როგორც ნაბიჯი პირველი არაბული დემოკრატიის შექმნისკენ.

ბუტმა დაასრულა სტატია ბინ ლადენის ლიკვიდაციისა და ერაყის ოკუპაციის მოწოდებით, რაც ძირითადად ეროვნული უსაფრთხოების მოტივებითა და შეერთებული შტატებისთვის სავარაუდო საფრთხეების განადგურებით იყო განპირობებული.

2003 წლის ერაყის ომის იდეოლოგიური განზომილება არ შეიძლება იგნორირებული იყოს. 11 სექტემბრის შემდგომი ეპოქა აშშ-ს საგარეო პოლიტიკაში პარადიგმის ცვლის მოწმე გახდა, რომელიც ხასიათდება „ტერორის წინააღმდეგ ომის“ რიტორიკით და პროაქტიული მიდგომით პრევენციული სამხედრო მოქმედებების მიმართ აღქმული საფრთხეების წინააღმდეგ. ბუშის ადმინისტრაციის პრევენციის დოქტრინა, ერაყის მასობრივი განადგურების იარაღის (WMD) ფლობის და ტერორისტულ ორგანიზაციებთან სავარაუდო კავშირებთან ერთად, სამხედრო ინტერვენციის იდეოლოგიურ დასაბუთებას აძლევდა (Council on Foreign Relations, 2005).

მოკლედ, თეორიული ჩარჩო სწავლობს რეალიზმის მახასიათებლებს, რომლებიც განმარტავენ მთავარ რეალისტ ავტორებს, ხაზს უსვამს მათ ინტერპრეტაციებს სახელმწიფოს ქცევის, ძალაუფლების დინამიკის და უსაფრთხოების იმპერატივების შესახებ ანარქიულ საერთაშორისო სისტემაში. ამ გამოკვლევის საშუალებით, კვლევა იძლევა ყოვლისმომცველ გაგებას, თუ როგორ უწყობს ხელს რეალისტური პრინციპები 2003 წლის ერაყის ომის სირთულეების ახსნას, ნათელს ჰფენს თეორიული ჩარჩოს გამოყენებადობას თანამედროვე საერთაშორისო კონფლიქტების ანალიზში.

2003 წლის ერაყის ომი წარმოადგენს მრავალმხრივ ფენომენს, რომელიც ჩამოყალიბებულია ისტორიული მემკვიდრეობით, გეოპოლიტიკური იმპერატივებითა და იდეოლოგიური დღის წესრიგით. მიუხედავად იმისა, რომ აშშ-ს სამხედრო ოპერაციის ოფიციალური დასაბუთება ორიენტირებულია განიარაღებაზე, რეჟიმის შეცვლასა და დემოკრატიის ხელშეწყობაზე, ერაყში შეჭრის გადაწყვეტილებაზე პასუხისმგებელი ფაქტორების რთული ურთიერთქმედება უფრო ღრმა მოტივებსა და სტრატეგიულ გათვლებს ავლენს. ომის ძირეული მიზეზების გაგება საჭიროებს ყოვლისმომცველ ანალიზს, რომელიც სცილდება ზედაპირული ახსნა-განმარტებებს, ჩადრმავება ისტორიული, გეოპოლიტიკური და იდეოლოგიური დინამიკის რთულ ქსელში, რომელიც შეიკრიბა თანამედროვე ისტორიის ამ გადამწყვეტ მომენტში.

4. ისტორიული მიმოხილვა

4.1 აშშ-ერაყის ურთიერთობების ყოვლისმომცველი გამოკვლევა, ისტორიული კონტექსტი

2003 წლის ომამდე ორ ერს შორის დინამიკა შეიცვალა, მაგრამ 1990-1991 წლების სპარსეთის ყურის კონფლიქტი გადამწყვეტი ეტაპი გახდა, რაც ურთიერთობების მუდმივი გაუარესების დაწყებას აღნიშნავს. ბაღდადა და მოსულში განლაგებული ამერიკელი დიპლომატები ძირითადად ყურადღებას ამახვილებდნენ ქრისტიანი მისიონერებისთვის დახმარების უზრუნველყოფაზე, სავაჭრო პრობლემების მოგვარებაზე და ამერიკული უნივერსიტეტების არქეოლოგიური მცდელობების ხელშეწყობაზე. პირველი მსოფლიო ომის დაწყებასთან ერთად ამერიკის უპირველესი მიზანი იყო თავისი მოქალაქეების კეთილდღეობის დაცვა. 1919 წელს პარიზის

სამშვიდობო კონფერენციაზე პრეზიდენტი ვუდრო ვილსონი მტკიცედ ეწინააღმდეგებოდა აშშ-ს მიერ ყოფილი ოსმალეთის ტერიტორიების ანექსიას. ამ სენტიმენტს გამოეხმაურა აშშ-ს სენატში 1920 წელს, როდესაც მან ოფიციალურად უარყო ტერიტორიული ამბიციები ზემოხსენებულ რეგიონებში. შემდგომში, დღევანდელ ერაყზე კონტროლი დიდ ბრიტანეთს დაევალა ერთა ლიგის მანდატით, აშშ-ს წინადადების უარყოფის შემდეგ (Coughlin, 2006).

პოლიტიკური ჩართულობის არარსებობისგან განსხვავებით, ერაყს ჰქონდა მნიშვნელოვანი მიმზიდველობა და ეკონომიკური პოტენციალი აშშ-სთვის. უპირველეს ყოვლისა, ეს ეხებოდა ნავთობთან დაკავშირებულ საკითხებს. 1928 წლისთვის ახლო აღმოსავლეთის განვითარების კორპორაცია, რომელიც თავდაპირველად შეიქმნა ხუთი ამერიკული ნავთობკომპანიის მიერ და მოგვიანებით რებრენდირებული როგორც ერაყის ნავთობკომპანია (IPC), აკონტროლებდა ერაყის 14 ნავთობის საბადოს დაახლოებით 23,75%-ს. მთელი ამ პერიოდის განმავლობაში, აშშ-ს მთავრობის მთავარი საზრუნავი იყო ერაყში ამერიკელების კომერციული ინტერესების დაცვა, ძირითადად დიდი ბრიტანეთის დომინანტური გავლენით შეფერხებული. 1932 წლის ოქტომბერში ბრიტანეთის მანდატის ამოწურვით, ერაყმა ოფიციალურად მოიპოვა დამოუკიდებლობა. თუმცა, ბრიტანეთმა აირჩია შეენარჩუნებინა თავისი ძალა, რაც აშკარა იყო სამხედრო ბაზის დაარსებით, ერაყის სამხედრო ძალების წვრთნით და მეფე ფეისალ I-ის სუვერენულად შენარჩუნებით. შეერთებულ შტატებსა და დამოუკიდებელ ერაყს შორის დიპლომატიური კავშირები აქტიურად დაიწყო 1934 წელს. პალესტინის საკითხი ქვეყნებს შორის 1937 წელს დაისვა, რამაც გამოიწვია ხანგრძლივი ორმხრივი დაძაბულობა (Cook, 2004). 1941 წლის 1 აპრილს რაშიდ ალი ალლაილანის მიერ ორკესტრირებულმა სახელმწიფო გადატრიალებამ დაამხო ერაყში პრობრიტანული მთავრობა. ალლაილანი ღიად უჭერდა მხარს ბერლინ-რომი-ტოკიოს ღერძს. საბოლოო ჯამში, შეერთებულმა შტატებმა დიდ ბრიტანეთს მხარი დაუჭირა პროფაშისტური ელემენტების ჩასახშობად, რის შედეგადაც ერაყში პრობრიტანული მმართველობა აღდგა. ერაყი ოფიციალურად შეუერთდა მეორე მსოფლიო ომს 1943 წელს, მოკავშირეებთან კავშირში. 1945 წელს თეთრ სახლში გაიმართა პირველი ოფიციალური შეხვედრა ქვეყნების ლიდერებს შორის. ცოტა ხნის შემდეგ ჰარი ტრუმენმა და პრინცმა

აბდ ალ-ილლამ ხელი მოაწერეს „Lend Lease“ შეთანხმებას, რომლის მეშვეობითაც ერაყმა მიიღო მნიშვნელოვანი დახმარება შეერთებული შტატებისგან. ერებს შორის მზარდმა მჭიდრო კავშირმა აიძულა აშშ დაენიშნა პირველი სრულუფლებიანი ელჩი ერაყში 1946 წელს (Cook, 2003).

1949 წელს ქვეყნებს შორის ურთიერთობა გაუმჯობესდა, რაც გამოწვეული იყო ერაყის კონტიგენტის არაბეთ-ისრაელის კონფლიქტიდან გასვლით. აღნიშნული საკითხის მოგვარებაში ერაყის ხელისუფლებას ამერიკელები დაეხმარნენ (Connolly, 2003, 34-45). გარდა ამისა, ერაყელთა 16 მოთხოვნის მიხედვით დღის წესრიგში დადგა სამხედრო მხარდაჭერა, რომელიც მოგვიანებით შესრულდა. მიუხედავად ბრიტანეთის მტკიცე პოზიციებისა, უკვე ცხადი გახდა, რომ შეერთებულმა შტატებმა გადაწყვიტა მეტ-ნაკლებად ავტონომიური თამაში ეთამაშა და ეს არ ნიშნავს მხოლოდ ერაყს, არამედ მთელ ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკას (Chomsky, 2003, 147-170).

თუმცა, მალევე გაირკვა, რომ მიღწეული პროგრესი ხანმოკლე იყო. ერაყის მოსახლეობა სულ უფრო რადიკალური და კრიტიკული იზრდებოდა, როგორც საკუთარი მთავრობის, ისე დასავლური ძალების მიმართ. 1956 წელს სუეცის არხის კრიზისმა კიდევ უფრო გაამწვავა სიტუაცია ქვეყანაში. ერაყში მასობრივი საპროტესტო გამოსვლები იფეთქა, რომელიც ძირითადად გამოწვეული იყო მთავრობისა და დიდი ბრიტანეთის თანამშრომლობით. გარდა ამისა, გამალ აბდელ ნასერის ქმედებები იყო მამოძრავებელი ფაქტორი, რომელმაც მოხიბლა როგორც ერაყის სამხედრო, ასევე მშვიდობიანი მოსახლეობა. 1958 წელს ერაყის სამხედროებმა მოაწყვეს გადატრიალება, რის შედეგადაც სიკვდილით დასაჯეს ერაყის უკანასკნელი მეფე და პრინცი. შემდგომში მათ აიღეს ქვეყნის კონტროლი, რაც აღნიშნავდა მონარქიის დასასრულს და წინა პოლიტიკური დღის წესრიგის დაშლას. აბდ ალ-კარიმ კასიმი, ერაყელი ნაციონალისტი და სამხედრო მოღვაწე, რომელიც მოგვიანებით გახდა ქვეყნის პრემიერ-მინისტრი, გამოვიდა პოლიტიკურ სცენაზე (Byers, 2002, 118-127).

4.2 ცვლილებები აშშ-ერაყის ურთიერთობებში, პოლიტიკური გადასვლები

შეერთებულ შტატებსა და ერაყს შორის ურთიერთობაში ახალი თავი გაჩნდა. მონარქიის დაცემის შემდეგ საბჭოთა კავშირმა სწრაფად ცნო აზდ ალ-კარიმ კასიმის რეჟიმი ლეგიტიმურად. ადრე ერაყსა და საბჭოთა კავშირს შორის კავშირი გაწყდა 1955 წლის ბაღდადის პაქტის გამო. თუმცა, გადატრიალების შემდგომ სიტუაციამ სწრაფი ტრანსფორმაცია განიცადა. სსრკ ერაყის მთავარი ეკონომიკური და სამხედრო მოკავშირე გახდა. შეერთებული შტატების უპირველესი საზრუნავი ის იყო, რომ კასიმის რეჟიმის ქვაკუთხედი შიდა კომუნისტურ პარტიას ეყრდნობოდა.

პირველი მნიშვნელოვანი ცვლილება საერთაშორისო გეოპოლიტიკაში მოხდა გადატრიალების შემდეგ ერთი წლის შემდეგ, როდესაც ერაყი ოფიციალურად გამოვიდა ბაღდადის პაქტიდან. პარალელურად, საბჭოთა კავშირმა 137 მილიონი აშშ დოლარის ფინანსური დახმარება გაუწია ქასიმის მთავრობას. გადატრიალების საპასუხოდ შეერთებულმა შტატებმა თავი შეიკავა სამხედრო პოზიციისგან. გარდა ამისა, შეცვლილი ლანდშაფტის მიუხედავად, ერაყი არ განიცდიდა სრულ იზოლაციას და დიპლომატიური ურთიერთობები შენარჩუნებული იყო სხვადასხვა სფეროში (Mazarr, 2007). შემთხვევები მოიცავს ერაყელ სტუდენტებს, რომლებიც ესწრებიან ამერიკულ სამხედრო აკადემიებს და იღებენ მუდმივ ფინანსურ დახმარებას. 1961 წელს რეგიონი ქუვეითის დამოუკიდებლობის აღიარებით გამოწვეული მნიშვნელოვანი განხეთქილების მომსწრე გახდა (Buchanan, 2003,130–173). 1899 წლის გაერთიანებული სამეფოსა და ქუვეითის ხელშეკრულება, რომელიც ქუვეითს პროტექტორატად ნიშნავდა, გაუქმდა. ამ განვითარებამ გააძლიერა კასიმის ამბიცია, შეეტანა ქუვეითის რესურსები და ტერიტორიები, რაც გამართლებულია ისტორიული პრეტენზიებით ქუვეითის განუყოფელ კავშირზე ერაყთან (სენტიმენტი, რომელიც სადამ ჰუსეინს ეხმიანებოდა სამი ათწლეულის შემდეგ, გავლენა მოახდინა ქასიმმა ქუვეითის მიმართ მსგავსი მისწრაფებებით). დამაბულობა იმდენად გამწვავდა, რომ ქუვეითის ემირის ბრძანებით, ერაყის საფრთხის გამწვავების შედეგად ბრიტანეთის ძალები ჩაერივნენ. საბოლოოდ, აშშ-ისა და არაბული სახელმწიფოების ლიგის ინტერვენციით, დაპირისპირება მშვიდობიანად მოგვარდა. ურთიერთობებში მნიშვნელოვანი რღვევა მოხდა ქუვეითის ელჩის აშშ-ს შემდგომი ოფიციალური მიღება და საკუთარი წარმომადგენლობის საპასუხო გაგზავნა ახლად დამოუკიდებელ ქვეყანაში. საპასუხოდ, ერაყის

ხელისუფლებამ გააძევა აშშ-ს წარმომადგენლობა და გაიწვია მათი ელჩი ვაშინგტონიდან(Both, 2011).

1958 წლის გადატრიალებამ ვერ შეძლო ერაყის სტაბილიზაცია. პირველადი მინიშნება იყო 1963 წლის რევოლუცია, რომელმაც დაამხო მოქმედი რეჟიმი და გამოიწვია აზდ ალ-ქარიმ კასიმის დაღუპვა. კასიმის იზოლაციონისტურმა პოლიტიკამ ყველა მოწინააღმდეგის - აშშ, სსრკ და გამალ აზდელ ნასერი, მოწონება დაიმსახურა. შეერთებულმა შტატებმა მცირე სამხედრო დახმარებაც კი გაუწია ახალ რეჟიმს, საბჭოთა კავშირთან კავშირის გაწყვეტის შემთხვევაში უფრო მნიშვნელოვანი მხარდაჭერის განზრახვით. დიპლომატიური ურთიერთობები მალევე აღდგა(Bojang, 2016,1-14). მიუხედავად ოპტიმისტური დასაწყისისა, მოვლენებმა დადმავალი კურსი მიიღო. ერაყი შიდა არეულობასა და პოლიტიკურ არასტაბილურობაში ჩავარდა, რამაც ნაყოფიერი ნიადაგი შექმნა შემდგომი გადატრიალებისთვის.

მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოხდა 1967 წლის ექვსდღიანი ომის შემდეგ. ერაყმა კიდევ ერთხელ გაწყვიტა დიპლომატიური ურთიერთობა ისრაელთან აშშ-ის მხარდაჭერის ბრალდებით. შემდგომში შეერთებულმა შტატებმა არ შეინარჩუნა ოფიციალური ყოფნა ბაღდადში 1972 წლამდე, ბელგია კი შუამავლის როლს ასრულებდა. ისრაელსა და არაბულ ქვეყნებს შორის კონფლიქტის შედეგებმა გამოიწვია შეერთებული შტატების ფართო დაგმობა არა მხოლოდ ერაყში, არამედ არაბული სამყაროს დიდ ნაწილში (Blix, 2004a). 1968 წელს მოჰყვა შემდგომი სამხედრო გადატრიალება, რასაც მოჰყვა ერაყელი ებრაელების სიკვდილით დასჯა, აშშ-ს ყოფილი საელჩოს აქტივების ჩამორთმევა და განსაკუთრებით საბჭოთა კავშირთან მეგობრობისა და თანამშრომლობის 50-წლიანი ხელშეკრულების ხელმოწერა, რასაც თან ახლდა 140 მილიონი დოლარის ფინანსური დახმარება. დახმარების პაკეტი, როგორც „ჟესტი“ სსრკ-სადმი. გარდა ამისა, 1972 წელს ერაყმა მოახდინა ერაყის ნავთობკომპანიის ნაციონალიზაცია, რომელიც ადრე ეკუთვნოდა ამერიკულ სუბიექტებს, რამაც გააძლიერა საბჭოთა კავშირი, როგორც მისი მთავარი პარტნიორი ამ სექტორში (Blix, 2004b). პარალელურად, ახალი მთავრობის პირობებში, ახალგაზრდა პოლიტიკოსმა, სადამ ჰუსეინმა, რომელიც იმ დროს სულ რაღაც 31 წლის იყო, გავლენის ზრდა დაიწყო. ამის საპასუხოდ, შეერთებულმა შტატებმა წამოიწყო შესწორებული პოლიტიკა, რომელიც ფოკუსირებული იყო ქურთი

მოსახლეობის მხარდაჭერაზე, რომელიც 1963 წლიდან ეძებდა ამერიკულ დახმარებას, მაგრამ უშედეგოდ. ეს დახმარება მოიცავდა სურსათსა და ჰუმანიტარულ მარაგს, 1972 წლისთვის ჯამურად 5 მილიონი აშშ დოლარის სამხედრო და ფინანსური მხარდაჭერა, რომელიც გაგრძელდა 1975 წლამდე მნიშვნელოვანი შედეგების გარეშე, რითაც გაამწვავა დაძაბულობა ბაღდადთან (Beard, 2001, 559–590).

1978 წლისთვის აშშ-ერაყის პოლიტიკური ურთიერთობები კვლავ დაძაბული რჩებოდა, როდესაც აშშ-ის წარმომადგენლობა ფუნქციონირებდა ბელგიის საელჩოში ბაღდადში, რომელიც ძირითადად წვრილ საკითხებს აგვარებდა. აშშ-ს მთავრობამ დააწესა შეზღუდვები სამხედრო ვაჭრობასა და ფინანსურ დახმარებაზე. მიუხედავად ამისა, ერაყი სსრკ-სკენ იყო მიდრეკილი და არა მათი ტრადიციული მოწინააღმდეგისკენ. თუმცა, ერაყსა და შეერთებულ შტატებს შორის ეკონომიკური კავშირები აყვავდა, ვაჭრობის მოცულობა გაიზარდა \$20 მილიონიდან 1972 წელს \$500 მილიონამდე 1976 წელს, მიუხედავად ნავთობის აქტივების ნაციონალიზაციისა.

4.3 გეოპოლიტიკური ტრანსფორმაციები 1970-1980-იანი წლების ბოლოს: სადამ ჰუსეინის აღზევება და ირან-ერაყის ომი

1970-იანი წლების ბოლოს ამ მხარეში არსებითი გარდაქმნები მოხდა. ისრაელსა და ეგვიპტეს შორის მშვიდობის დამყარების გარდა, 1979 წელს ერაყის პრეზიდენტის თანამდებობაზე სადამ ჰუსეინის მოსვლა მნიშვნელოვანი ეტაპი იყო. არაფორმალურად, თანამდებობის დაკავებამდე მას მნიშვნელოვანი პოლიტიკური გავლენა ჰქონდა ერაყში. ჰუსეინმა სწრაფად მიიღო ზომები და წამოიწყო შემდეგი ინიციატივები: 1) გაანეიტრალა ყველა პოტენციური შიდა მეტოქე; 2) ერაყის პოლიტიკური სტაბილიზაციის ღონისძიებების წამოწყება; 3) ისრაელის წინააღმდეგ მტკიცე პოზიციების მიღება, მათ შორის სირიასთან ალიანსის დამყარება და არაბული ქვეყნების სამიტის მასპინძლობა ბაღდადში. ამ შეკრებების დროს ჰუსეინმა საჯაროდ დაგმო ანვარ სადატი, როგორც მოღალატე. აღსანიშნავია, რომ სადამის პოლიტიკური პერსონა იმ დროს სეკულარიზმზე

იყო ორიენტირებული, რამაც მას კეთილგანწყობა მოიპოვა ირანში აიათოლა ხომეინის აღზევების ფონზე (Ali, 2009, 63–27).

1980 წელს რეგიონში კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი აჯანყება მოხდა, როდესაც ერაყის სამხედრო ძალებმა შეტევა დაიწყეს ირანის ისლამური რესპუბლიკის წინააღმდეგ. სადამ ჰუსეინის გადაწყვეტილება შეიძლება მივაწეროთ ორ ძირითად ფაქტორს: 1) ირანში ახალი შიიტური მთავრობის აღზევება, რომელიც საფრთხეს უქმნიდა ერაყში შიიტ მოსახლეობას და მათ ლოიალობას არსებული რეჟიმის მიმართ. გარდა ამისა, აუცილებელია განიხილოს ჰუსეინის მიერ რუჰოლა ხომეინის ერაყიდან გაძევება ირანის რევოლუციამდე 21 წლით ადრე; 2) სწრაფვა გააძლიეროს ჰუსეინის პოზიცია და გავლენა სუნიტების მიერ დომინირებულ არაბეთის რეგიონში. თავდაპირველად ომში უპირატესობა ირანმა მოიპოვა, მაგრამ საბოლოო გამარჯვება მოუხერხებელი ჩანდა. შემდგომში კონფლიქტი ჩიხში შევიდა, რასაც ორივე მხარისთვის მძიმე შედეგები მოჰყვა. ამ ვითარებამ რადიკალურად შეცვალა შეერთებული შტატების პოზიცია. 1979 წლამდე ირანი იყო აშშ-ის მთავარი მოკავშირე რეგიონში. თუმცა, ისლამური რევოლუციის წარმატებამ მათ ურთიერთობებში რღვევა გამოიწვია. პირიქით, ერაყის აღქმა დადებითად შეიცვალა (Butler, 2004). 1982 წლიდან ირანის თავდაპირველმა წარუმატებლობამ ომში გამოიწვია აშშ-ერაყის ურთიერთობების დათბობა. ამ ცვლილების საფუძველი მდგომარეობდა ირანის გამარჯვების საშიშროებაში: რევოლუციური მხურვალეების პოტენციური გავრცელება, რეგიონული დესტაბილიზაცია და ნავთობის წარმოებისა და განაწილების შეზღუდვები. შეერთებულმა შტატებმა ერაყი ამოიღო ტერორიზმის სპონსორ სახელმწიფოთა სიიდან, გაუხსნა კარი ფინანსური დახმარებისა და, შემდგომში, სამხედრო მხარდაჭერისთვის. მოხდა სადაზვერვო თანამშრომლობა, რამაც ხელი შეუწყო ინფორმაციის გაცვლას. ასევე დაზარალდა დიპლომატიური კავშირები, რაც დასრულდა სადამ ჰუსეინისა და დონალდ რამსფელდის (მაშინ შეერთებული შტატების პრეზიდენტის წარმომადგენელი ახლო აღმოსავლეთში) შეხვედრით ბაღდადში 1983 წელს (Wilson, 2003). ამ სცენარში აშკარა იყო რეიგანის ადმინისტრაციის სიმჰათიეები ერაყის მიმართ.

მიუხედავად თავდაპირველი უკმაყოფილებისა, ერაყის მიერ ქიმიური იარაღის გამოყენებამ გამოიწვია ვაშინგტონის შედარებით მდუმარე რეაქცია. შეიძლება ითქვას,

რომ შეერთებულმა შტატებმა თვალი დახუჭა ამ ქმედებებზე ომის მიმდინარეობისა და ირანის პოტენციური გამარჯვების შიშის გამო. ეს კონფლიქტი მოქმედებდა როგორც კატალიზატორი ერაყსა და აშშ-ს შორის ურთიერთობების ევოლუციისთვის 1986 წელს გამოჩნდა გამოცხადება, რომ შეერთებულმა შტატებმა, მესამე მხარის დახმარებით, ხელი შეუწყო ირანის სამხედრო ტექნიკის შესყიდვას. ერაყის პროტესტის მიუხედავად, ამ მოვლენამ ვერ შეაჩერა ორმხრივი ურთიერთობების დათბობის ტენდენცია. სინამდვილეში, შეერთებულმა შტატებმა უპასუხა საზღვაო ძალების განლაგებით და ერაყის საზღვაო ინტერესების დაცვით(Foreign and Commonwealth Office, n.d.)

1988 წელს ერაყსა და ირანს შორის გახანგრძლივებული კონფლიქტი საბოლოოდ დასრულდა, რის გამოც ორივე ქვეყანა განადგურებული იყო. აშშ-ის ოფიციალური პირები შეხვდნენ ერაყელ ქურთებს, დაგმეს ბაღდადის მიერ ქიმიური იარაღის გამოყენება. ომისშემდგომი ეკონომიკური და სამხედრო დახმარების შეთავაზების მიუხედავად, აშშ დაჟინებით მოითხოვდა „ზომიერ“ პოლიტიკას, მათ შორის ქურთისტანში ადამიანის უფლებების დაცვას, რამაც გამოიწვია აშშ-ერაყის ურთიერთობების დაძაბვა(Central Intelligence Agency, 2002)

1989 წლიდან 2003 წლამდე: ირან-ერაყის ომის შემდგომ, ერაყი განიცდიდა ეკონომიკურ არეულობას, რომელიც გამწვავდა მნიშვნელოვანი ვალის გამო. პოლიტიკური დაძაბულობა გაიზარდა მას შემდეგ, რაც ჰუსეინმა აშშ-ს ადამიანის უფლებების კრიტიკა თავდასხმად აღიქვა, საჯაროდ დაგმო აშშ, დიდი ბრიტანეთი და ისრაელი. ეკონომიკის სტაბილიზაციის მიზნით ნავთობის მოპოვების შემცირების მოთხოვნით, ჰუსეინმა კუვეიტი დაისახა(The Iraq Oil-For-Food Program: Starving for accountability, 2004).

მიუხედავად დაძაბულობის ესკალაციისა, ჯორჯ ბუშის ადმინისტრაციამ განაგრძო თანამშრომლობა და უარი თქვა ერაყზე სანქციებზე 1990 წლის აპრილში. ქუვეითის სიმდიდრე და სტრატეგიული მნიშვნელობა ეხებოდა ჰუსეინს, რამაც გამოიწვია მისი შეჭრა 1990 წლის 1 აგვისტოს (United Nations Security Council, 1991, Resolution 687). ერაყის ძალებმა სწრაფად დაიკავეს კუვეიტი, რასაც მოჰყვა აშშ-ის ხელმძღვანელობით კოალიციის პასუხი. ერაყის ეკონომიკური ზრდისა და რეგიონული არასტაბილურობის შიშით, კოალიციამ მოითხოვა ერაყის გაყვანა, რამაც გამოიწვია სამხედრო მოქმედება

1991 წლის იანვარში. კოალიციამ დაამარცხა ერაყის ძალები "უდაბნოს ქარიშხალში", გაათავისუფლეს ქუვეითი. შეერთებულმა შტატებმა ლმობიერი მიდგომა მიიღო ერაყის განთავისუფლების შემდგომ. მიუხედავად ამ ვალდებულებისა, ერაყმა უარი თქვა დეტალების გამჟღავნებაზე მისი WMD პროგრამის შეწყვეტის შესახებ და უარი თქვა სპეციალიზებულ ინსპექტორებთან წვდომაზე. შესაბამისად, გაერომ ინარჩუნებდა სანქციებს ერაყის წინააღმდეგ, სანამ სადამ ჰუსეინი არ შეასრულებდა გაეროს რეზოლუციებში ასახულ ვალდებულებებს (United Nations Security Council, 2002, Resolution 1441).

შემდგომი სამხედრო ქმედებების განხორციელების ნაცვლად, აშშ-ს ადმინისტრაცია ეძებდა ალტერნატიულ მეთოდებს სადამ ჰუსეინის რეჟიმის დასამხობად. ქუვეითის განთავისუფლების ოპერაციიდან მალევე, ჯორჯ ბუშმა ერაყელებს მოუწოდა, გაეტარებინათ ზომები სადამ ჰუსეინის წინააღმდეგ (Hinnebusch, 2007, 209–228). ეს მოწოდება განსაკუთრებით ძლიერი იყო ჩრდილოეთ და სამხრეთ ერაყში, რამაც გამოიწვია ფართო პროტესტი და აჯანყებების მცდელობა. ქურთი და შიიტური მოსახლეობის პროტესტს ბაღდადის საპასუხოდ ძალადობრივი და სისხლიანი დარბევა მოჰყვა.

რეჟიმმა გამოიყენა რეპრესიების ტაქტიკა განსხვავებული ხალხის წინააღმდეგ. სადამ ჰუსეინის დარბევამ გამოიწვია გაეროს უშიშროების საბჭოს ახალი რეზოლუცია (UNSCR 688, 1991), რომელიც მოითხოვდა რეპრესიების შეწყვეტას და ჰუმანიტარული ორგანიზაციებისთვის წვდომის ნებართვას. თუმცა, შეერთებული შტატები გასცდა გაეროს რეზოლუციის მოთხოვნებს და აირჩია ქურთების დაცვა საჰაერო ინტერვენციის გზით. მოკავშირეები მალე შეუერთდნენ, რამაც გამოიწვია ერაყში ფრენის აკრძალული ზონების შექმნა. პარალელურად, სხვადასხვა საერთაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციამ დაიწყო ფუნქციონირება ადგილზე, სადაც USAID-ის მთავარი კონტრიბუტორი იყო (Glennon, 2006, p. 309–317).

1993-დან 1996 წლამდე დამაბულობის არაერთი შემთხვევა იყო. ამ პერიოდში აშშ-ს ყოფილი პრეზიდენტი ჯორჯ ბუში ეწვია ქუვეითს, რამაც გამოიწვია თავდასხმა ერაყის დაზვერვის აქტივებზე. ოფიციალური დასაბუთება მოჰყავდა ბუშის მკვლელობის

სავარაუდო შეთქმულებას. 1994 წელს, ერაყსა და ქუვეითს შორის განახლებული სამხედრო კონფლიქტის აჩრდილმა დიდი წარმოდგენა მოახდინა, რადგან 80,000 ერაყელი ჯარისკაცი შეიკრიბა საზღვართან, სავარაუდოდ, გაეროს აზრის გავლენის ქვეშ და სანქციების მოხსნის მიზნით. საპასუხოდ, შეერთებულმა შტატებმა გააძლიერა თავისი სამხედრო ყოფნა, რამაც აიძულა ერაყი გაეყვანა თავისი ძალები. 1996 წელს ერაყის ჯარებმა მანევრირება მოახდინეს ერბილში, ერაყის ქურთისტანის დედაქალაქში, რამაც გამოიწვია აშშ-ის შემდგომი სამხედრო მოქმედებები და 6000-ზე მეტი ქურთის ევაკუაცია (Franck, 2003, 607–620).

პერიოდული სამხედრო მანევრების ფონზე გაძლიერდა დავები მასობრივი განადგურების იარაღზე (WMD). ერაყის მთავრობა არ თანამშრომლობდა გაეროს რეზოლუციებზე. 1998 წელს სადამ ჰუსეინის რეჟიმმა აუკრძალა საერთაშორისო ინსპექტორებს, რამაც გამოიწვია ოპერაცია Desert Fox, აშშ-გაერთიანებული სამეფოს ერთობლივი სამხედრო კამპანია, რომელიც მიზნად ისახავს WMD ინფრასტრუქტურას და სადამს ნაერთებს. მიზანი იყო შესაბამისობის იძულება და ზეწოლის გაზრდა (Falk, 2003, 195–214).

ერაყის ომის შემდეგ, გაერომ ყურადღება გაამახვილა ერაყის WMD პროგრამაზე. 1998 წლისთვის გაურკვეველობა ჭარბობდა ერაყის არასრული გამჟღავნების, წინააღმდეგობრივი განცხადებებისა და დამალვის ეჭვების გამო. შეშფოთება გაიზარდა ბირთვული ამბიციების გამო, რამაც გამოიწვია მრავალმხრივი ზეწოლა ერაყზე, მათ შორის ეკონომიკური სანქციები და აშშ-ის ერაყის განთავისუფლების აქტი, რომელიც მიზნად ისახავდა სადამ ჰუსეინის ჩამოგდებას (Dominice, 2003, 137–143).

2001 წლის 11 სექტემბრამდე დამაბულობა გრძელდებოდა. ტერორისტულმა თავდასხმებმა კიდევ უფრო დამაბა აშშ-ერაყის ურთიერთობები, რამაც გამოიწვია მტრობის ესკალაცია. 11 სექტემბრის შემდეგ შეერთებულმა შტატებმა დაამყარა უფრო აგრესიული პოზიცია და პრეზიდენტმა ჯორჯ ბუშმა ერაყი გლობალურ საფრთხედ დაასახელა. 2002 წლის ოქტომბერში აშშ-ს კონგრესმა დაუშვა სამხედრო მოქმედება ერაყის წინააღმდეგ ეროვნული უსაფრთხოების დასაცავად. მიუხედავად

გაფრთხილებისა, დიპლომატიური მცდელობები შეფერხდა, რაც დასრულდა 2003 წლის 19 მარტს ოპერაცია „ერაყის თავისუფლების“ დაწყებით.

5. ომის გამომწვევი ძირითადი ფაქტორები

5.1 ომის ფესვები: 2003 წლის ერაყის ომი და ტერორიზმთან დაკავშირებული ბრალდებები

2003 წლის კონფლიქტი ერაყში გამომდინარეობს რამდენიმე ძირითადი ფაქტორიდან, როგორც ეს ადრე იყო ასახული ამ ნაშრომში. ამ განყოფილებაში მე ჩავუღრმავდები სამხედრო მოქმედების დაწყების მთავარ ფაქტორებს. უპირველეს ყოვლისა არის სავარაუდო ასოციაცია სადამ ჰუსეინსა და ტერორისტულ სუბიექტებს შორის. მიუხედავად იმისა, რომ ერაყი ემორჩილებოდა სეკულარულ სამთავრობო მოდელს 1990-იანი წლების დასაწყისში გაეროს რეზოლუციისადმი მისი ერთგულების შემდეგ, რომელიც უარს ამბობდა ტერორისტული ორგანიზაციების მხარდაჭერაზე, არსებობდა ეჭვები ერაყის რეჟიმსა და ექსტრემისტულ ისლამისტურ ფრაქციებს შორის კავშირებზე. ანალიზი იწყება სპარსეთის ყურის ომის შემდგომ, რომელიც მოიცავს 2003 წლის კონფლიქტის პრელუდიას. ადრეული მნიშვნელოვანი ინციდენტი მოხდა, როდესაც აშშ-

ს ყოფილმა პრეზიდენტმა ჯორჯ ბუშ უმცროსმა ძლივს გადაურჩა მკვლელობის მცდელობას ქუვეითში ვიზიტის დროს 1993 წლის აპრილში. აშშ-ს დაზვერვის სწრაფმა ჩარევამ ჩაშალა შეთქმულება, რამაც შემდგომში გამომძიებლები წაიყვანა სამხრეთი გამოძიება: პირველ რიგში, FBI (Chomsky, 2003,147–170). აგენტებმა ქუვეითში მთავარი ეჭვმიტანილები დაკითხეს; მეორე, სასამართლო ექსპერტიზის ანალიზმა დაუკავშირა მანქანის აფეთქების მცდელობა ერაყში წინა აფეთქებებს; მესამე, დაზვერვის ანგარიშები მიუთითებდნენ სადამ ჰუსეინის მხრიდან ჯორჯ ბუშ უფროსის მიმართ სანდო მუქარაზე. ამ მტკიცებულებების გათვალისწინებით, სულ უფრო აშკარა ხდებოდა, რომ ერაყის ხელისუფლება მონაწილეობდა აშშ-ს ყოფილ პრეზიდენტზე თავდასხმის ჩაშლაში. პრეზიდენტმა ბილ კლინტონმა სასტიკად უპასუხა და მკვლელობის მცდელობის მოტივი სპარსეთის ყურეში ომისა და სადამ ჰუსეინის სამხედრო განდევნის შედეგად წარმოშობილ საჩივრებს მიაწერა. კლინტონის განცხადებამ შეაფასა თავდასხმა არა მხოლოდ ბუშ უფროსზე, არამედ მთელ ერზე, რამაც სწრაფი მოქმედება გამოიწვია. პირველადი ზომები მოიცავდა 15-ზე მეტი პირის დაკავებას, რომლებიც დაკავშირებული იყო შეთქმულებასთან, რასაც მოჰყვა უფრო აგრესიული პასუხი - ბაღდადში ერაყის დაზვერვის ობიექტების დაბომბვა. ოფიციალურმა დასაბუთებამ მოიხსენია ეს შენობები, როგორც თავდასხმის მცდელობის დაგეგმვის საფუძველი, შემდგომი ბოროტმოქმედების სავარაუდო დაგეგმვასთან ერთად. სადამ ჰუსეინის თანამშრომლობა აბდულ რაჰმან იასნთან, 1993 წლის მსოფლიო სავაჭრო ცენტრის დაბომბვის ცნობილ მონაწილესთან, კიდევ ერთ ფენას მატებს ტერორისტებთან თანამშრომლობის ნარატივს, რაც ხაზგასმულია რიჩარდ ჩეინის ავტობიოგრაფიულ კვლევაში სადამს ექსტრემისტულ ელემენტებთან კავშირების შესახებ(Carmola, 2005, 93–112).

2001 წელს ჯორჯ ბუშმა აბდულ იასნის დაჭერისთვის შესთავაზეს მნიშვნელოვანი ჯილდო, რომელიც იმ დროს ათობით მილიონი აშშ დოლარის ექვივალენტი იყო. ერაყის მთავრობა სამართლიანად დაადანაშაულეს იასნის თავშესაფარში და დახმარებაში. სადამ ჰუსეინთან დაკავშირებული კიდევ ერთი ცნობილი ტერორისტი იყო მუჰამედ ზაიდანი, ასევე ცნობილი როგორც აბუ აბასი, რომელმაც დააარსა და ხელმძღვანელობდა "პალესტინის განმათავისუფლებელი ფრონტი" (PLF). აბუ აბასი ცნობილი იყო ისრაელის წინააღმდეგ რამდენიმე სამარცხვინო თავდასხმის ორგესტრირებით. სხვადასხვა

ქვეყანაში მართლმსაჯულების თავიდან აცილების შემდეგ, აბუ აბასმა საბოლოოდ იპოვა თავშესაფარი ერაყში, სადაც სადამ ჰუსეინმა უზრუნველყო მას უსაფრთხო თავშესაფარი (Byers, 2002, 118–127). მიუხედავად იმისა, რომ იტალიის სასამართლოებმა ხუთჯერ დაუსწრებლად მიუსაჯეს სამუდამო პატიმრობა, ერაყის ხელისუფლებამ უარი თქვა აბუ აბასის ექსტრადირებაზე. მას ასევე წაუყენეს ბრალი აშშ-ში ტერორიზმის, მეკობრეობისა და სხვა დანაშაულებისთვის. აბუ აბასი თავისუფლად ცხოვრობდა ერაყში 2003 წლამდე, სანამ ის დააკავეს აშშ-ს სპეცრაზმმა სირიაში გაქცევის მცდელობისას. სადამ ჰუსეინის კიდევ ერთი ახლო თანამოაზრე იყო საბრი ხალილ ალ-ბანა, უფრო ცნობილი როგორც აბუ ნიდალი, რომელმაც დააარსა და ხელმძღვანელობდა "აბუ ნიდალის ორგანიზაციას" (ANO). ANO პასუხისმგებელი იყო მრავალ თავდასხმაზე, რამაც გამოიწვია 1500-ზე მეტი ადამიანის სიკვდილი და დაშავება. მათ შორის ყველაზე ცნობილი თავდასხმები იყო გაერთიანებულ სამეფოში ისრაელის ელჩის შლომო არგოვის მკვლელობის მცდელობა და ერთდროული ტერორისტული თავდასხმები ვენისა და რომის აეროპორტებში 1985 წელს, რამაც 20 ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა. აბუ ნიდალი 2002 წელს ერაყში მიმალვისას გარდაიცვალა. გარდა ამ შემთხვევებისა, მტკიცებულებები მიუთითებს იმაზე, რომ სადამ ჰუსეინის რეჟიმი ფინანსურ დახმარებას უწევდა პალესტინელი თვითმკვლელი ტერორისტების ოჯახებს. გავრცელებული ინფორმაციით, ერაყის მთავრობამ უზრუნველყო სოლიდური თანხები, 10 000-დან 25 000 დოლარამდე თითო თვითმკვლელი ტერორისტისთვის. გარდა ამისა, ისრაელის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ 2002 წელს გაავრცელა ინფორმაცია, რომელიც ერაყს აკავშირებდა პალესტინაში ტერორიზმის მხარდაჭერასა და წახალისებაში. მოხსენებაში ხაზგასმულია პალესტინის საელჩო იორდანიაში, როგორც სადამ ჰუსეინის თანხების განაწილების მთავარი გზა იორდანიაში მცხოვრები ტერორისტების ოჯახებისთვის (Byers, 2002, 118–127). აღსანიშნავია, რომ სადამ ჰუსეინმა აღფრთოვანება გამოხატა პალესტინელი ხალხის მზადყოფნით, ჩაერთოს მოწამეობრივ აქტებში. მნიშვნელოვანი ყურადღება დაეთმო აბუ მუსაბ ალ-ზარქავის, რომელიც თავისუფლად მოქმედებდა ერაყის შიგნით და დაკავშირებული იყო ტერორისტულ ქმედებებთან. ალ-ზარქავი გამოჩნდა, როგორც გამოჩენილი ფიგურა, რომელიც მნიშვნელოვან გამოწვევას უქმნიდა სადამს რეჟიმს მისი კავშირების გამო ტერორისტულ ორგანიზაციებთან, როგორცაა თალიბანი და ალ-

ქაიდა, განსაკუთრებით 11 სექტემბრის თავდასხმების შემდეგ. 2005 წლისთვის შეერთებულმა შტატებმა ალ-ზარქავის 25 მილიონი დოლარი გამოუყო. დისკუსიის კიდევ ერთი მთავარი ასპექტი იყო ერაყის მასობრივი განადგურების იარაღის (WMDs) სავარაუდო ფლობა. სხვადასხვა სადაზვერვო ანგარიშები, მათ შორის აშშ-ს ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტოს (CIA) ერთი 2002 წლის ოქტომბერში, ვარაუდობდა, რომ ერაყი ინარჩუნებდა აქტიურ WMD პროგრამებს, არღვევდა გაეროს რეზოლუციებს. მოხსენება აფრთხილებდა ერაყის პოტენციალს ბირთვული იარაღის შექმნაზე ათწლეულის განმავლობაში, თუ არ შემოწმდება.

დასასრულს, ყოველივე ზემოაღნიშნული მოვლენები ხაზს უსვამს მჭიდრო კავშირებს სადამ ჰუსეინის რეჟიმსა და სხვადასხვა ტერორისტულ ორგანიზაციებს შორის, მათ შორის პალესტინის განმათავისუფლებელი ფრონტი (PLF), აბუ ნიდალის ორგანიზაცია (ANO) და აბუ მუსაბ ალ-ზარქავი. ეს კავშირები ხაზს უსვამს რეჟიმის მხარდაჭერას და მონაწილეობას ტერორისტულ ქმედებებში, რაც დასტურდება პალესტინელი თვითმკვლელების ფინანსური დახმარება და ცნობილი ტერორისტების თავშესაფარი. გარდა ამისა, ბრალდებებმა ერაყის მასობრივი განადგურების იარაღის ფლობის შესახებ კიდევ უფრო გააძლიერა საერთაშორისო შეშფოთება სადამ ჰუსეინის რეჟიმის შესახებ. ტექსტში ასახული ქმედებები და ასოციაციები ნათელს მოჰფენს 2000-იანი წლების დასაწყისის რთულ გეოპოლიტიკურ ლანდშაფტს და ტერორიზმის სახელმწიფო სპონსორობით გამოწვევებს.

5.2 ერაყის მასობრივი განადგურების იარაღის პროგრამების შეფასება: დაზვერვის ანგარიშები 2002 წლიდან“

მსგავსი შინაარსის ტექსტი შეიცავს 2002 წელს ბრიტანეთის ერთობლივი სადაზვერვო კომიტეტის (JIC) მიერ შედგენილ სპეციალიზებულ ანგარიშს, სადაც დეტალურადაა აღწერილი ერაყის მასობრივი განადგურების იარაღის პროგრამა. ამ მოხსენების თავდაპირველ სეგმენტში წარმოდგენილია შემდგომი დეტალები: „მიუხედავად დაწესებული სანქციების, წინასწარი ზიანის, ძლიერი ცენზურის და გაეროს უშიშროების

საბჭოს უარყოფისა, სადამ ჰუსეინი აგრძელებს WMD ინიციატივების წინსვლას“. (JIC, 2002) შესაბამისად, CIA-ს ჩანაწერები მიუთითებს, რომ 1998 წელს გაეროს ინსპექტორების გაძევების შემდეგ, სადამ ჰუსეინმა განაგრძო ქიმიური იარაღის პროგრამა, გააძლიერა სარაკეტო მცდელობები და დიდი ინვესტიცია ჩადო ბიოლოგიური შეიარაღების წარმოებაში. "ბევრი ანალიტიკოსი ამტკიცებს ერაცის მიერ ბირთვული იარაღის მცდელობების აღორძინებას" (Buchanan, 2003,130–173).

უფრო მეტიც, მოხსენებაში ნათქვამია, რომ ოფიციალური ბალდადი განზრახ აბნევდა და მალავდა WMD-ებთან დაკავშირებით ფაქტობრივ გარემოებებს და დეტალებს სპარსეთის ყურის ომის შემდეგ. თანაბრად საყურადღებოა მტკიცება, რომ ერაცი თანმიმდევრულად უარყოფდა თანამშრომლობის მცდელობებს და არღვევდა რეგულაციებს: „ერაცს არასოდეს გამოუჩენია ნამდვილი ვალდებულება შეიარაღების, მარაგების და სამრეწველო ინფრასტრუქტურის სრული განიარაღების შესახებ“. სადაზვერვო სააგენტოები ხაზს უსვამენ სხვადასხვა ფაქტორს, მათ შორის სადამ ჰუსეინის მცდელობას, რომ რეგიონალური ძალაუფლების ბალანსი მის სასარგებლოდ დახრის. WMD-ების შექმნა ჰუსეინისთვის გადამწყვეტი ინსტრუმენტი იყო ამ მიზნის მისაღწევად. მაშასადამე, გასარკვევად, მე დავასრულებ სადამს იარაღის პროგრამების ფართო მიმოხილვას ამ ეტაპზე და ამის ნაცვლად მოგაწოდებთ ინფორმაციას ქიმიური, ბიოლოგიური და ბირთვული იარაღის პროგრამებთან დაკავშირებით სეგმენტურ და გამარტივებულ ფორმატში.

ბირთვული იარაღის პროგრამა: დოკუმენტირებულია, რომ ერაცი ახორციელებდა ბირთვული იარაღის განვითარების პროგრამას სპარსეთის ყურის ომამდე. ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტოს დოსიე მიუთითებს, რომ „ბალდადმა ჩაატარა ურანის გამდიდრების მრავალი მეთოდი, ელექტრომაგნიტური იზოტოპების გამოყოფა (EMIS) და გაზის ცენტრიფუგაცია ყველაზე წარმატებული აღმოჩნდა“(Beard, 2001, 559–590).

გახშირდა ცნობები ერაცის მიერ ბირთვული იარაღის პროგრამის ხელახალი დაწყების შესახებ. რაც შეეხება ბირთვულ იარაღს, აშშ-ის ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტომ განაცხადა, რომ დაწესებული სანქციების მიუხედავად, სადამ ჰუსეინი ბირთვული პროგრამის წინსვლის განზრახვას ფლობდა. „ერაცის გაფართოებული საერთაშორისო

ვაჭრობა ხელს უწყობს ბირთვულ ტექნოლოგიებზე, მასალებსა და პოტენციურ უცხოურ ბირთვულ ექსპერტიზაზე წვდომას“ (Ali, 2009, 63–27). სადაზვერვო შეფასებებმა ასევე აჩვენა ერაყის ბირთვული ამბიციები აქტიური მცდელობებით შეიძინოს მაღალი სიმძლავრის ალუმინის მილები, თითქოსდა ურანის გამდიდრების მიზნით. „მილების ზომები მიუთითებს ერაყის განზრახვაზე, შექმნას ათიათასობით ცენტრიფუგა, რაც საშუალებას მისცემს შეიძინოს საკმარისად გამდიდრებული ურანი ყოველწლიურად მრავალი იარაღის წარმოებისთვის“ (Walker, 2007 110-108).

სადამ ჰუსეინის ბირთვული შეიარაღების შესაძლებლობების მიღწევის ვადა განუსაზღვრელი დარჩა. ჩენი-ს შეფასებით, ეს იყო დამოკიდებული ერაყის ხელისუფლების მიერ საჭირო მასალების შექმნაზე. გაბატონებული ტენდენციებიდან გამომდინარე, ბაღდადის მიერ ბირთვული იარაღის მიღწევა იყო პროგნოზირებული ათწლეულის მეორე ნახევარში, გამონაკლისი სცენარის გამოკლებით, რომელიც შეიძლება დააჩქაროს პროცესი: „ბაღდადს შეეძლო ბირთვული იარაღის მიღწევა ერთი წლის განმავლობაში, თუ იგი უზრუნველყოფდა იარაღის შესაფერის მასალას გარე წყაროებიდან“ (Buchanan, 2003,130–173). ბრიტანეთის დაზვერვა იძლევა პარალელურ შეფასებას, რომელიც შეესაბამება ამერიკულ პერსპექტივას და ამტკიცებს, რომ მატერიალური დეფიციტის მიუხედავად, ერაყის ხელისუფლებამ დაიწყო ბირთვული იარაღის განვითარება. სადამ ჰუსეინის საგარეო დახმარების გაწევის შემთხვევაში, ბირთვული შეიარაღების წარმოების ვადები 1-2 წლამდე შემცირდება (Buchanan, 2003,130–173).

ქიმიური იარაღის პროგრამა: სადამ ჰუსეინს ჰქონდა ფართო მონაწილეობა ქიმიურ იარაღთან, რის შედეგადაც 1980-იან წლებში დაახლოებით 20 000 ადამიანი დაიღუპა. 1991 წლის სპარსეთის ყურის ომის დაწყებამდე ერაყი გააჩნდა ქიმიური აგენტების მნიშვნელოვანი საცავი. „ბაღდადი აძლიერებს ინფრასტრუქტურას, რითაც აძლიერებს ქიმიური იარაღის წარმოების შესაძლებლობებს“. ეს საქმიანობა შენიღბულია სამოქალაქო სექტორებში“, - ზუსტად არის აღნიშნული CIA-ს მოხსენებაში ქიმიური იარაღის პროგრამის პროგრესთან დაკავშირებით. 1980-იანი წლების ბოლოს რესურსებთან შედარებით შემცირების მიუხედავად, ერაყი აგრძელებდა ქიმიური იარაღის წარმოებას ბოლო დროს. დოკუმენტაცია და სხვა საჭირო მასალები მისი ქიმიური იარაღის

პროგრამისთვის"(Buchanan, 2003,130–173)"აშენდა ბოლოდროინდელი ქიმიური ობიექტები, რომლებიც ფუნქციონირებს ან მზად არის ექსპლუატაციისთვის. მათ შორისაა Tarmiyah Chemical Research Center"(Buchanan, 2003,130–173). იმავე ანგარიშში მითითებულია, რომ ქიმიური იარაღის პროგრამაში ჩართული წარსული პერსონალი დარჩა ქვეყანაში და აღმოაჩინა მრავალი დოკუმენტი, რომელიც შეიცავდა ტექნიკურ ინსტრუქციას, ერაცის ხელისუფლების განცხადებების განადგურების შესახებ.

ბიოლოგიური იარაღის პროგრამა: ბიოლოგიური იარაღის პროგრამა იყო კიდევ ერთი სფერო, სადაც ერაცის მთავრობა ამტკიცებდა ერთ პოზიციას და პირიქით მოქმედებდა. აღსანიშნავი მაგალითია 1995 წლის „აღიარებადი ჩვენება“, სადაც ერაცის ხელისუფლებამ აღიარა ბიოლოგიური აგენტის ფართომასშტაბიანი წარმოება (Buchanan, 2003,130–173). დოკუმენტში ხაზგასმულია ერაცის მიერ ბიოლოგიური იარაღის წარმოების ობიექტების ფართო გავრცელება მის საზღვრებში, რომლებიც ხშირად სამოქალაქო ინფრასტრუქტურის სახელია. ბიოლოგიური იარაღის განლაგებისთვის განკუთვნილი ლაბორატორიები.

მოკლედ, სადამ ჰუსეინმა შეინარჩუნა 1991 წლის ყურის ომამდე ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღის მარაგი, რომელიც ხელუხლებელი დარჩა, ამავდროულად, აქტიურად აწარმოებდა ამ პროგრამებისთვის აუცილებელი კომპონენტების აღდგენას. ბირთვული, ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღის პროგრამებთან ერთად, ბალისტიკური რაკეტების განვითარება ასევე იყო ყურადღების ცენტრში. "2002 წლის დასაწყისში JIC-მა დაადგინა, რომ ერაცს ჰქონდა მზარდი სარაკეტო პროგრამა 1000 კმ დიაპაზონით. JIC-მა ივარაუდა, რომ ეფექტური სანქციები 2007 წლამდე აჭიანურებდა მსგავსი ტიპის რაკეტებს"(Yang, 2016). გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუციის თანახმად, ერაცს აკრძალა ბალისტიკური რაკეტების ფლობა 150 კილომეტრზე მეტი მოქმედების მანდატით, განადგურების უპირობო მანდატით (გაერო, 1991 წ.). თუმცა, როგორც CIA-ს ანგარიშიდან ჩანს, ერაცი მუდმივად უგულებელყოფდა ამ ვალდებულებებს. „ერაცს არასოდეს გაუმხელია სრულად თავისი სარაკეტო პროგრამა“ (Falk, 2003, 195–214). მოხსენებამ ასევე გამოავლინა ერაცის ძალისხმევა რაკეტების წარმოების ინფრასტრუქტურის თავიდან აცილების, რეკონსტრუქციისა და გაფართოებისთვის. „ერაცელი შუამავლები ეძებდნენ ტექნოლოგიას, აღჭურვილობას და ნედლეულს,

სამხედრო ემბარგოების დარღვევის მიუხედავად“ (Falk, 2003, 195–214). სადაზვერვო სამსახურის ანგარიშებზე დაყრდნობით, აშკარაა, რომ სადამ ჰუსეინი ეწინააღმდეგებოდა გაეროს რეზოლუციას 150 კმ-ზე მეტი მოქმედების რაკეტების ფლობით და აქტიურად ახორციელებდა უფრო ძლიერი და შორ მანძილზე მოქმედი ბალისტიკური რაკეტების შემუშავებას. სპარსეთის ყურის ომის შემდგომი და ოპერაცია Desert Fox, სადამმა აღადგინა განადგურებული ინფრასტრუქტურის დიდი ნაწილი, იმავდროულად, აქტიურად ცდილობდა უკანონო საგარეო ვაჭრობის გაფართოებას.

5.3 ჰანს ბლიქსის ანგარიშის შეფასება ერაყის შესახებ: ინსპექტირება, გამოწვევები და დაფინანსების წყაროები

გარდა შეერთებული შტატებისა და დიდი ბრიტანეთის დაზვერვის ანგარიშებისა, ასევე განვიხილავ ინფორმაციას UNMOVIC-ის (გაეროს მონიტორინგის, გადამოწმებისა და ინსპექტირების კომისიის) ხელმძღვანელის ჰანს ბლიქსის შესახებ. 2003 წლის 27 იანვარს გამოსვლისას ჰანს ბლიქსმა გაეროს უშიშროების საბჭოს წარუდგინა ერაყში ჩატარებული ინსპექტირების დასკვნები. მან დაიწყო ერაყში სამუშაო პირობების შეფასებით და არ აღნიშნა რაიმე დაბრკოლება. ინსპექტირება ჩატარდა სხვადასხვა დღეებში, მათ შორის პარასკევს, შეფერხების გარეშე, თუმცა ჰანს ბლიქსმა ახსენა კონკრეტული საკითხი ერაყის საჰაერო სივრცეზე გაეროს ფრენების უსაფრთხოების გარანტიებთან დაკავშირებით. აღნიშნა ერაყის უარი ამ გარანტიების გაცემაზე და გამოითქვა იმედი მომავალში მიდგომის შეცვლის შესახებ.

გაეროს 2002 წლის 1441 რეზოლუციის თანახმად, ერაყს მოეთხოვებოდა ანგარიშის წარდგენა, მაგრამ პრობლემები წარმოიშვა 12000 გვერდიანი დოკუმენტის შინაარსთან დაკავშირებით, რომელიც ძირითადად იმეორებდა ადრინდელ ინფორმაციას ძირითადი კითხვების გარეშე.

ბლიქსის ანგარიში მოიცავდა ქიმიურ, ბიოლოგიურ და რაკეტებთან დაკავშირებულ საკითხებს. ქიმიურ იარაღთან დაკავშირებით, ერაყის პრეტენზიები VX ნერვული აგენტის წარმოების შესახებ კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგა და დაფიქსირდა შეუსაბამოები ნერვული აგენტების განადგურებაში. ახლად აღმოჩენილმა ბუნკერმა, რომელიც შეიცავს ქიმიურ სარაკეტო ჭურვებს, შეშფოთება გამოიწვია ერაყის შესაბამისობაში. ერაყის

საჰაერო ძალების მიერ ჩამოგდებული ქიმიური ბომბების რაოდენობაში შეუსაბამობამ კიდევ უფრო გააჩინა ექვი ქიმიურ ნივთიერებებზე, რომლებიც არ არის გამორიცხული.

რაც შეეხება ბიოლოგიურ იარაღს, ერაყის პრეტენზიებს მატერიალურ წარმოებასა და ცალმხრივად განადგურების შესახებ არ ჰქონდა მტკიცებულება, ჯილქის წარმოების გაგრძელების ექვებით. რაკეტებთან დაკავშირებით, ერაყის მტკიცებები SCUD რაკეტების გამოყენებისა და შესაძლებლობების შესახებ საექვო იყო, განსაკუთრებით განახლებული წარმოების ინფრასტრუქტურის გათვალისწინებით.

ბლიქსის ნეიტრალურმა შეფასებამ მიუთითა გარკვეული პროგრესი ერაყის თანამშრომლობაში, მაგრამ დატოვა მნიშვნელოვანი გაურკვევლობა. გაეროს უშიშროების საბჭოს მისმა მოხსენებამ ვერ უზრუნველყო სტაბილურობისა და სიცხადის განცდა (Falk, 2003, 195–214).

გარდა ამ საკითხებისა, გადამწყვეტია სადამ ჰუსეინის დაფინანსების წყაროების გაგება ამ პროგრამებისთვის. გაეროს Oil For Food პროგრამა უზრუნველყოფდა ლეგალურ შემოსავალს, ხოლო უკანონო შემოსავალი, ძირითადად ნავთობთან დაკავშირებული საქმიანობიდან, შეადგენდა 3 მილიარდ აშშ დოლარს ჩენი-ს შეფასებით 2002 წლისთვის.

ამ თავში ასახული ორი ცვლადის გარდა, მე ვამტკიცებ, რომ სადამ ჰუსეინის ხასიათმა და ჯორჯ ბუშის ადმინისტრაციის პერსონალის პოზიციამ დამატებითი როლი ითამაშა 2003 წლის ერაყის ომის დაწყებაში. ხელნაწერში წარმოდგენილი მტკიცებულებებიდან გამომდინარე, აშკარაა, რომ სადამ ჰუსეინმა თითქმის ამოწურა თანამშრომლობის ყველა გზა და არ დატოვა რეალური პერსპექტივები მისი "რეაბილიტაციისთვის" (Falk, 2003, 195–214). ეს ბნელი სცენარი კიდევ უფრო გაამწვავა ბუშის ადმინისტრაციის წევრების ისტორიულმა ურთიერთობამ, განსაკუთრებით სადამ ჰუსეინთან ურთიერთობისას. მაგალითად, ისეთი პირები, როგორებიც არიან დონალდ რამსფელდი და რიჩარდ ჩეინი, რომლებიც ჯორჯ ბუშ უმცროსის ადმინისტრაციამდე შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკურ მცდელობაში იყვნენ ჩართულები, აქტუალური იყვნენ. რამსფელდი პირადად შეხვდა სადამ ჰუსეინს რონალდ რეიგანის პრეზიდენტობის დროს და ჩეინი სპარსეთის ყურის ომის დროს ჯორჯ ბუშის დროს თავდაცვის მდივნის თანამდებობას იკავებდა. ჯორჯ ბუშ უმცროსის გუნდის ბევრ წევრს ჰქონდა წინა გამოცდილება

საერთაშორისო საქმეებში მამის ადმინისტრაციისგან ან უფრო ადრე და მათი პოზიცია სადამ ჰუსეინის მიმართ ცალსახად უარყოფითი იყო. ამ აზრს ხაზს უსვამს CIA-ს ყოფილი დირექტორის ჯორჯ ტენეტის ჩვენება, რომელმაც გამოავლინა, რომ ჯორჯ ბუში 11 სექტემბრის თავდასხმებამდეც აპირებდა მოქმედებას სადამ ჰუსეინის წინააღმდეგ და „დაუმთავრებელი საქმის“ გადაწყვეტას. ეს განწყობები კიდევ უფრო გააძლიერა მასობრივი განადგურების იარაღის პროგრამებთან და ტერორისტებთან პოტენციურ კავშირებთან დაკავშირებით შემფოთებამ, რამაც საბოლოოდ გამოიწვია შეერთებული შტატების გადაწყვეტილება კონფლიქტის დაწყების შესახებ 2003 წლის 20 მარტს.

6. საკითხის თეორიული ანალიზი

2003 წლის ერაყის ომი რჩება საკამათო და კომპლექსურ მოვლენად თანამედროვე გლობალურ საქმეებში, რომელიც აჩენს კითხვებს შეერთებული შტატების სამხედრო ინტერვენციის მოტივებზე, გადაწყვეტილების მიღების პროცესებსა და შედეგებზე. ამ საკითხის ყოვლისმომცველი ანალიზის უზრუნველსაყოფად, ეს კვლევა იღებს თავდასხმითი რეალიზმის თეორიულ ანალიზს საერთაშორისო ურთიერთობებში. თავდასხმითი რეალიზმი, როგორც მთავარი თეორეტიკოსი ჯონ მირშაიმერი, ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოები ამოძრავებენ ძალაუფლებისა და უსაფრთხოების სწრაფვას ანარქიულ საერთაშორისო სისტემაში. თავდასხმითი რეალიზმის გამოყენებით 2003 წლის ერაყის ომის სპეციფიკურ ასპექტებზე, მათ შორის ძალაუფლების დინამიკა, უსაფრთხოების იმპერატივები და სტრატეგიული გათვლები, ეს თეორიული ანალიზი მიზნად ისახავს გააღრმავოს ჩვენი გაგება იმ ძირითადი დინამიკის შესახებ, რამაც გამოიწვია აშშ-ს ინტერვენცია. რეალიზმი, როგორც დომინანტური თეორიული ჩარჩო საერთაშორისო ურთიერთობებში, გვთავაზობს ყოვლისმომცველ პრიზმას, რომლის მეშვეობითაც გავაანალიზებთ 2003 წლის ერაყის ომის ძირეულ მიზეზებს, მოტივებსა და შედეგებს. რეალისტი მეცნიერები საერთაშორისო პოლიტიკას განიხილავენ, როგორც ფუნდამენტურად ანარქიულ სისტემას, რომელსაც ახასიათებს ძალაუფლების განაწილება სუვერენულ სახელმწიფოებს შორის. სახელმწიფოები, როგორც რაციონალური აქტორები, იცავენ თავიანთ ეროვნულ ინტერესებს, უპირველეს ყოვლისა, უსაფრთხოებასა და გადარჩენას, თვითდახმარების გარემოში, სადაც არ არსებობს

ყოველსადაც უფლებამოსილება თანამშრომლობის განსახორციელებლად ან ქცევის რეგულირებისთვის. ამ პარადიგმის ფარგლებში, 2003 წლის ერაყის ომი შეიძლება გავიგოთ, როგორც რეალპოლიტიკის გამოვლინება, რომელიც განპირობებულია სტრატეგიული გათვლებით, ძალაუფლების დინამიკით და ეროვნული ინტერესების სწრაფვით.

2. თავდასხმითი რეალიზმის გამოყენება 2003 წლის ერაყის ომში:

ა. ძალის დინამიკა: თავდასხმითი რეალიზმის კონტექსტში, ძალაუფლების დინამიკა გადამწყვეტ როლს თამაშობს სახელმწიფოს ქცევის ფორმირებაში. შეერთებული შტატები, როგორც ერთადერთი ზესახელმწიფო ცივი ომის შემდეგ, ცდილობდა დაემტკიცებინა თავისი დომინირება და შეენარჩუნებინა თავისი უნიპოლარული სტატუსი საერთაშორისო სისტემაში. 2003 წლის ერაყის ომი შეიძლება გავიგოთ, როგორც ძალაუფლების ამ სწრაფვის გამოვლინება, რადგან აშშ მიზნად ისახავდა გამოეჩინა თავისი სამხედრო ძლევამოსილება და უნარი ცალმხრივად ჩარეულიყო გლობალურ საქმეებში თავისი ინტერესების დასაცავად. თავდაცვითი რეალიზმი ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოებს ამოძრავებთ თანდაყოლილი სურვილი, მაქსიმალურად გაზარდონ თავიანთი ფარდობითი ძალა და გავლენა საერთაშორისო სისტემაში. მეარშაიმერის აზრით, დიდი ძალები განსაკუთრებით მოტივირებულნი არიან ჰეგემონიის მისაღწევად, რადგან ეს მათ უსაფრთხოებას უზრუნველყოფს და კონკურენტულ გარემოში გადარჩენას უზრუნველყოფს. ძალაუფლებისადმი ეს სწრაფვა ვლინდება აგრესიულ ქცევაში, რომელიც მიზნად ისახავს ტერიტორიული კონტროლის, სამხედრო შესაძლებლობების და სტრატეგიული გავლენის გაფართოებას.

ბ. ანარქიულ საერთაშორისო სისტემაში, სადაც არ არსებობს ყოველსადაც უფლებამოსილება უსაფრთხოების გარანტიისთვის, სახელმწიფოები აღიქვამენ სხვის მიღწევებს, როგორც პოტენციურ საფრთხეს საკუთარი უსაფრთხოებისთვის. ეს ქმნის უსაფრთხოების დილემას, როდესაც სახელმწიფოები იძულებულნი არიან გაზარდონ თავიანთი სამხედრო შესაძლებლობები პოტენციური მოწინააღმდეგეებისგან დასაცავად, რაც გამოიწვევს შეიარაღების შეჯიბრებას და დამაბულობის გაზრდას.

გ. ფარდობითი ძალაუფლების მაქსიმიზაცია: თავდასხმითი რეალისტები ამტკიცებენ, რომ სახელმწიფოები მუდმივად უნდა ცდილობდნენ მაქსიმალურად გაზარდონ თავიანთი ფარდობითი ძალა სხვა სახელმწიფოებთან მიმართებაში, რათა უზრუნველყონ მათი უსაფრთხოება და გადარჩენა. ეს გულისხმობს ძალაუფლების მოპოვების შესაძლებლობების ძიებას მეტოქე სახელმწიფოების ხარჯზე, იქნება ეს სამხედრო დაპყრობით, ალიანსებით თუ ეკონომიკური დომინირებით.

ა. ძალაუფლების პროექცია: შეერთებული შტატების გადაწყვეტილება ერაყში შეჭრის შესახებ 2003 წელს შეიძლება გავიგოთ, როგორც შეურაცხმყოფელი რეალისტური პრინციპების გამოვლინება. სადამ ჰუსეინის რეჟიმის მოხსნით, აშშ მიზნად ისახავდა დაემტკიცებინა თავისი სამხედრო დომინირება და საპროექტო ძალა ახლო აღმოსავლეთის სტრატეგიულად სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან რეგიონში. შეჭრა განიხილებოდა, როგორც აშშ-ს ჰეგემონიის გამყარების და რეგიონალური ძალთა ბალანსის მის სასარგებლოდ გადაკეთების შესაძლებლობა.

ბ. პრევენციული ქმედება: ბუშის ადმინისტრაციამ გაამართლა ერაყში შეჭრა პრევენციული საფუძვლებით, დაასახელა შემფოთება ერაყის მასობრივი განადგურების იარაღის (WMDs) სავარაუდო ფლობის და ტერორისტულ ორგანიზაციებთან მის სავარაუდო კავშირებთან დაკავშირებით. თავდასხმითი რეალიზმის პერსპექტივიდან, პრევენციული სამხედრო ქმედება აუცილებელი იყო აშშ-ს უსაფრთხოებისთვის პოტენციური საფრთხის აღმოსაფხვრელად და რეგიონში კონკურენტი ძალის გაჩენის თავიდან ასაცილებლად.

გ. რეგიონული ჰეგემონია: თავდასხმითი რეალიზმი ასევე ნათელს ჰფენს ერაყში აშშ-ის ინტერვენციის უფრო ფართო სტრატეგიულ გათვლებს. სადამ ჰუსეინის ხელისუფლებაში მოხსნით და პროდასავლური მთავრობის დამყარებით, აშშ ცდილობდა თავისი ჰეგემონური პოზიციის გამყარებას ახლო აღმოსავლეთში და რეგიონის ნავთობის უზარმაზარ მარაგებზე წვდომის უზრუნველყოფას. ეს სტრატეგიული იმპერატივი განპირობებული იყო აშშ-ს დომინანტის შენარჩუნებისა და რეგიონული გამომწვევების გაჩენის პრევენციის სურვილით.

კრიტიკა და შეზღუდვები: მიუხედავად იმისა, რომ თავდასხმითი რეალიზმი გვთავაზობს ღირებულ შეხედულებებს 2003 წლის ერაყის ომის მოტივებისა და დინამიკის შესახებ, ის არ არის მისი შეზღუდვების გარეშე. კრიტიკოსები ამტკიცებენ, რომ თავდასხმითი რეალიზმი ზედმეტად ამარტივებს სახელმწიფოს ქცევას მხოლოდ ძალაუფლების მოსაზრებებზე ფოკუსირებით, ხოლო უგულებელყოფს სხვა ფაქტორებს, როგორცაა იდეოლოგია, შიდა პოლიტიკა და საერთაშორისო ნორმები. გარდა ამისა, თავდასხმითი რეალიზმის ხაზგასმა ძალაუფლების მაქსიმიზაციის ქცევაზე შესაძლოა უგულებელყოს სახელმწიფოთა ურთიერთქმედების სირთულე და დიპლომატიის როლი კონფლიქტების მართვაში.

1. რეალიზმის დინამიკა:

რეალიზმი მნიშვნელოვან აქცენტს აკეთებს ძალაუფლების დინამიკაზე საერთაშორისო სისტემაში. სახელმწიფოები განიხილება, როგორც მუდმივად იბრძვიან ძალაუფლებისა და გავლენისთვის, რათა უზრუნველყონ თავიანთი უსაფრთხოება და გადარჩენა კონკურენტულ გარემოში. 2003 წლის ერაყის ომის შემთხვევაში, შეერთებული შტატები, როგორც ცივი ომის შემდეგ მსოფლიოს ერთადერთი ზესახელმწიფო, ცდილობდა შეენარჩუნებინა და გაემლიერებინა თავისი ჰეგემონური პოზიციები ახლო აღმოსავლეთში. ერაყში ინტერვენციის გზით თავისი სამხედრო დომინირების დამტკიცებით, აშშ მიზნად ისახავდა ეჩვენებინა მზადყოფნა და შესაძლებლობა მიეღო ძალაუფლება ცალმხრივად თავისი ინტერესების დასაცავად და პოტენციური მეტოქეების შესაჩერებლად.

2. უსაფრთხოების იმპერატივები:

რეალისტები ამტკიცებენ, რომ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში სახელმწიფოები უპირველეს ყოვლისა უსაფრთხოებას ანიჭებენ უპირატესობას. 2003 წლის ერაყის ომი გაამართლა ბუშის ადმინისტრაციამ ეროვნული უსაფრთხოების მოტივით, განსაკუთრებით 11 სექტემბრის შემდგომი "ომი ტერორის წინააღმდეგ" დისკურსის კონტექსტში. სადამ ჰუსეინის რეჟიმის მიერ მომდინარე საფრთხე, მათ შორის მასობრივი განადგურების იარაღის (WMDs) და სავარაუდო კავშირების შესახებ ტერორისტულ ორგანიზაციებთან, ბუშის ადმინისტრაციას აძლევდა პრევენციული სამხედრო

მოქმედების დასაბუთებას. რეალისტური პერსპექტივიდან, უსაფრთხოების საკითხების პრიორიტეტიზაცია სხვა მოსაზრებებთან შედარებით, როგორცაა საერთაშორისო სამართალი ან მრავალმხრივი დიპლომატია, ასახავს საერთაშორისო სისტემის ანარქიულ ხასიათს და სახელმწიფოების იმპერატიულობას, მიიღონ ზომები მათი გადარჩენის უზრუნველსაყოფად.

3. სტრატეგიული ინტერესები:

რეალიზმი ხაზს უსვამს სტრატეგიული ინტერესების როლს სახელმწიფოს ქცევის ჩამოყალიბებაში. 2003 წლის ერაყის ომის შემთხვევაში, სტრატეგიულმა ინტერესებმა, რომლებიც დაკავშირებულია ნავთობის რესურსებთან, რეგიონულ სტაბილურობასთან და გეოპოლიტიკურ გავლენასთან, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა აშშ-ს ინტერვენციაში. ერაყის სტრატეგიულმა მდებარეობამ ახლო აღმოსავლეთში, ნავთობის მნიშვნელოვანმა მარაგმა და რეგიონულ დინამიკაზე გავლენის მოხდენის პოტენციალმა მას აშშ-ს საგარეო პოლიტიკის მიზნების ფოკუსირება მოახდინა. რეალისტები ამტკიცებენ, რომ აშშ-ს ერაყში შეჭრა მიზნად ისახავდა სტრატეგიულ რესურსებზე წვდომის უზრუნველყოფას და მათზე კონტროლს, რეგიონში მისი გავლენის კონსოლიდაციას და პოტენციური მოწინააღმდეგეების შეკავების ძალას.

4. ძალთა ბალანსი:

რეალისტები აანალიზებენ 2003 წლის ერაყის ომს საერთაშორისო სისტემაში ძალთა ბალანსზე მის გავლენას. სადამ ჰუსეინის რეჟიმის მოხსნამ და აშშ-ს მიერ ერაყის შემდგომმა ოკუპაციამ შეცვალა ძალთა რეგიონალური ბალანსი ახლო აღმოსავლეთში. რეალისტები ამტკიცებენ, რომ ომმა გამოიწვია ძალაუფლების ვაკუუმი, რომელმაც დესტაბილიზაცია მოახდინა რეგიონში, რამაც გამოიწვია სექტანტური ძალადობა, აჯანყება და გეოპოლიტიკური მეტოქეობა. უფრო მეტიც, აშშ-ს ინტერვენციის ცალმხრივმა ბუნებამ შეარყია მრავალმხრივი ინსტიტუტები, როგორცაა გაერო, და ძირს უთხრის საერთაშორისო თანამშრომლობისა და კოლექტიური უსაფრთხოების ნორმებს.

5. იდეალიზმის კრიტიკა:

რეალიზმი გვთავაზობს საერთაშორისო ურთიერთობების იდეალისტური ან ნორმატიული მიდგომების კრიტიკას, როგორცაა ლიბერალიზმი ან კონსტრუქტივიზმი. რეალისტები ამტკიცებენ, რომ 2003 წლის ერაყის ომი ავლენს იდეალისტური საგარეო პოლიტიკის დღის წესრიგის შეზღუდვებს, რომელიც დაფუძნებულია ლიბერალურ დემოკრატიულ ღირებულებებსა თუ ნორმატიულ პრინციპებზე. ამის ნაცვლად, რეალისტები ამტკიცებენ, რომ სახელმწიფოს ქცევა უპირველეს ყოვლისა განპირობებულია პირადი ინტერესებით, ძალაუფლების დინამიკით და საერთაშორისო სისტემის ანარქიული ბუნებით. რეალიზმი ხაზს უსვამს ძალაუფლების პოლიტიკისა და სტრატეგიული გათვლების როლს სახელმწიფოების ქმედებების ფორმირებაში, განსაკუთრებით სამხედრო ინტერვენციისა და კონფლიქტის შემთხვევაში.

დასკვნის სახით, თავდასხმითი რეალიზმი იძლევა დამაჯერებელ ანალიზს 2003 წლის ერაყის ომის გასაანალიზებლად, რაც ხაზს უსვამს ძალაუფლებისა და უსაფრთხოების აგრესიულ დევნას, რამაც გამოიწვია აშშ-ს ინტერვენცია. შეტევითი რეალიზმის ძირითადი პრინციპების გამოყენებით - მათ შორის ძალაუფლების დაუნდობელი დევნა, უსაფრთხოება და ფარდობითი ძალაუფლების მაქსიმიზაციის იმპერატივი - ეს თეორიული ანალიზი გვთავაზობს ღირებულ შეხედულებებს ერაყის ომის მოტივებზე, გადაწყვეტილების მიღების პროცესებსა და შედეგებზე. თუმცა, აუცილებელია თავდასხმითი რეალიზმის შეზღუდვების აღიარება და ალტერნატიული თეორიული პერსპექტივების გათვალისწინება საერთაშორისო კონფლიქტების სირთულის უფრო ნიუანსური გაგების უზრუნველსაყოფად.

7. დასკვნა

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე ამ კვლევის დასკვნები მტკიცედ უჭერს მხარს ჰიპოთეზას, რომ ამერიკის შეერთებული შტატების გადაწყვეტილებაზე ერაყში სამხედრო ძალების გაგზავნის შესახებ მართლაც იმოქმედა სადამ ჰუსეინის მფლობელობაში მასობრივი განადგურების იარაღის არსებობამ და ერაყის ხელისუფლებასა და კავშირს შორის ტერორისტულმა ჯგუფებმა. გადაწყვეტილების მიღების პროცესთან დაკავშირებული სხვადასხვა ფაქტორებისა და გარემოებების ყოვლისმომცველი ანალიზით, აშკარაა, რომ ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებმა გადამწყვეტი როლი ითამაშა მოქმედების კურსის ფორმირებაში. გარდა ამისა, კვლევა ხაზს უსვამს გეოპოლიტიკური დინამიკისა და სტრატეგიული ინტერესების კომპლექსურ ურთიერთკავშირს, რამაც ხელი შეუწყო სამხედრო ინტერვენციის დასაბუთებას. ამრიგად, ეს კვლევა კიდევ ერთხელ ადასტურებს ჰიპოთეზის მართებულობას, ხაზს უსვამს აშშ-ს მთავრობის გადაწყვეტილების მოტივაციის მრავალმხრივ ბუნებას ერაყში სამხედრო ჩართვის შესახებ. ერაყის ომის ირგვლივ განხილვამ, განსაკუთრებით ბოლო დროს, გამოიწვია მრავალი ვარაუდი და მცდარი დასკვნა. ეს ტენდენცია დიდწილად გამომდინარეობს პოლიტიკური მოგების ძიებიდან, რომელსაც აქტიურად აგრძელებს ბევრი, მათ შორის ომის ყოფილი მხარდამჭერები. ეკონომიკური ინტერესები, ერაყის ვესტერნიზაცია და ბუმის ადმინისტრაციის იდეოლოგიური ამბიციები არის ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც ხშირად გვხვდება

როგორც მედია ნარატივებში, ასევე სამეცნიერო ნაშრომებში. იმ პერიოდის აშშ-ს მთავრობის ნამდვილი მოტივები ეფუძნებოდა იმდროინდელ უპრეცედენტო საფრთხეებსა და არასტაბილურ გლობალურ პოლიტიკურ გარემოს. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ ომის დაწყება არ იყო ჯორჯ ბუშის ერთადერთი და გარდაუვალი გამოსავალი.

2003 წლის ერაყის ომის გასაანალიზებლად, ნაშრომში გაანალიზდა აშშ-ერაყის ურთიერთობების განვითარება მეოცე საუკუნის დასაწყისიდან მოყოლებული. განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდა სპარსეთის ყურის ომზე. ეს არჩევანი იმიტომ გაკეთდა, რომ ამ კონფლიქტის შემდეგ აშშ-ერაყის ურთიერთობები სტაბილურად გაუარესდა, რაც მნიშვნელოვანი კატალიზატორი იყო 2003 წლის ინტერვენციისთვის. საერთაშორისო ურთიერთობების რეალიზმის თეორია იძლევა ყველაზე ზუსტ პერსპექტივას ამ კონფლიქტის ახსნისას. ნაშრომში გაანალიზდა როგორც თავდაცვითი, ასევე თავდასხმითი რეალიზმი, რომ ყოვლისმომცველი ხედვა შემომეტანა. 2003 წლის ერაყის სამხედრო კამპანია შეუფერხებლად ინტეგრირებულია ამერიკის საგარეო პოლიტიკაში. თუ მსგავსი პრობლემები საფრთხეს უქმნის აშშ-ს ეროვნულ უსაფრთხოებასა და ინტერესებს მომავალში, სამხედრო ინტერვენცია და ახალი ომის კამპანიის დაწყება კიდევ ერთხელ განიხილება. ამერიკელი სამხედროების ყოფნა ბაღდადში 2003 წელს ცალსახად ადასტურებს ამ აზრს.

დასასრულს, აქ წარმოდგენილი ანალიზი ხაზს უსვამს 2003 წლის ერაყის ომის მრავალმხრივ ბუნებას ამერიკის საგარეო პოლიტიკისა და საერთაშორისო ურთიერთობების უფრო ფართო კონტექსტში.

დისკუსიამ ხაზი გაუსვა ეროვნული უსაფრთხოების იმპერატივების, გეოპოლიტიკური დინამიკის და იდეოლოგიური მისწრაფებების როლს ერაყში აშშ-ის ჩართულობის ტრაექტორიის ფორმირებაში. უფრო მეტიც, აშშ-ერაყის ურთიერთობების შესწავლა დროთა განმავლობაში, განსაკუთრებით სპარსეთის ყურის ომის შემდეგ, იძლევა ღირებულ შეხედულებებს გრძელვადიან დამაბულობაზე, რომელიც კულმინაციას მოჰყვა 2003 წლის ინტერვენციით.

საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიაში რეალიზმის ობიექტივის გამოყენებით, ეს ანალიზი ცდილობდა შესთავაზოს კონფლიქტის მამოძრავებელი დინამიკის ნიუანსური

გაგება. თავდაცვითი თუ თავდასხმითი რეალიზმის პრიზმაში განხილული, აშკარაა, რომ ძალაუფლების, უსაფრთხოებისა და სტრატეგიული ინტერესების გათვალისწინებამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა მოვლენების მიმდინარეობის ფორმირებაში.

საბოლოო ჯამში, 2003 წლის ერაყის ომი ემსახურება როგორც დამაჯერებელი შემთხვევის შესწავლა თანამედროვე ომის სირთულეებსა და გლობალურ სცენაზე პოლიტიკური, ეკონომიკური და უსაფრთხოების მოსაზრებების ურთიერთქმედებისას. ამ კონფლიქტის შედეგად მიღებულ შედეგებზე მსჯელობისას აუცილებელი ხდება მომავალი საგარეო პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიახლოება სხვადასხვა ფაქტორების ყოვლისმომცველი გაგებით, რაც უზრუნველყოფს საერთაშორისო ჩართულობისადმი უფრო ინფორმირებულ და გონივრულ მიდგომის უზრუნველყოფას.

8. ბიბლიოგრაფია

1. Walker, D. M. (2007). *Iraqi benchmarks: An objective assessment*. Hearing before the House Committee on Foreign Affairs, September 5, 2007, Serial No. 110-108.
2. *The Iraq Oil-For-Food Program: Starving for accountability*. (2004). Hearing before the Subcommittee on National Security, Emerging Threats, and International Relations of the Committee on Government Reform, House of Representatives.
3. Pelletière, S. (2004). *Iraq and the International Oil System: Why America Went to War in the Gulf*. Greenwood.
4. United Nations Security Council. (2002). *Resolution 1441*. Retrieved from
5. United Nations Security Council. (1991). *Resolution 687*. Retrieved from
6. Central Intelligence Agency. (2002). *Iraq's Weapons of Mass Destruction Programs*. CIA Report.
7. Wilson, J. (2003, July 6). *What I didn't find in Africa*. *New York Times*.
8. Foreign and Commonwealth Office. (n.d.). *Iraq's Weapons of Mass Destruction: The Assessment of the British Government*. Retrieved from
9. Butler, L. (2004). *Review of Evidence on Weapons of Mass Destruction*. London: The Stationery Office
10. Ali, S. F. (2009). *International law, human rights, and the Iraq war*. *Pakistan Horizon*, 62(2/3), 63–27.
11. BBC News. (2003, January 23). *Opposition to Iraq war widens*. *British Broadcasting Corporation News Online*. Retrieved from: http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/2688117.stm
12. BBC News. (2011, September 5). *Libya rendition claims: David Cameron calls for inquiry*. *British Broadcasting Corporation News*. Retrieved from: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-14786924>
13. Beard, J. M. (2001). *America's new war on terror: The case for self-defense*. *Harvard Journal of Law & Public Policy*, 25, 559–590.
14. Blix, H. (2004a). *Disarming Iraq*. Bloomsbury Publishing.
15. Blix, H. (2004b, March 17). *Mass destruction: Truth and consequences*. *UCB News*. Amanpour Christiane.
16. Bojang, M. (2016). *The hidden agenda behind the invasion of Iraq: The unjust war over Iraq in 2003*. *Central European Journal of Politics*, 2(2), 1–14.

17. Both, R. (2011, September 3). *U.N releases report on Flotilla incident*. Cable News Network News. Retrieved from: http://www.dailymotion.com/video/xkuku1_u-n-releases-report-on-flotilla-incident_news
18. Buchanan, A. (2003). *Reforming the international law of humanitarian intervention*. In J. L. Holzgrefe & R. O. Keohane (Eds.), *Humanitarian Intervention* (pp. 130–173). Cambridge University Press.
19. Byers, M. (2002). *Terror and the Future of International Law*. In K. Booth & T. Dunne (Eds.), *Worlds in Collision: Terror and the future of global order* (pp. 118–127). Palgrave Macmillan.
20. Carmola, K. (2005). *The concept of proportionality: Old questions and new ambiguities*. In M. Evans (Ed.), *Just war theory* (pp. 93–112). Edinburgh University Press.
21. Chomsky, N. (2003). *Wars of Terror*. In I. Abrams & W. Gungwu (Eds.), *The Iraq War and its* (pp. 147–170). World Scientific Publishing.
22. Connolly, K. (10 February 2003). *I am not convinced, Fischer tells Rumsfeld*. *The Daily Telegraph*. Retrieved from: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/germany/1421634/I-am-not-convinced-Fischer-tells-Rumsfeld.html>
23. Cook, R. (2003, March 18). *Why I had to leave the cabinet*. *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/politics/2003/mar/18/foreignpolicy.labour1>
24. Cook, R. (2004). *The point of departure*. Pocket Books.
25. Coughlin, C. (2006). *American ally*. Politico's publishing.
26. Council on Foreign Relations. (2005, October 28). *Iraq: Oil for Food scandal*. Retrieved from: <https://www.cfr.org/background/iraq-oil-food-scandal>
27. Dominice, C. (2003). *Some legal aspects of the military operation in Iraq*. In I. Abrams & C. Gungwu (Eds.), *The Iraq war and its consequences* (pp. 137–143). World Scientific Printing.
28. Falk, R. (2003). *What future for the UN charter system of war prevention? Reflections on the Iraq war*. In I. Abrams & W. Gungwu (Eds.), *The Iraq War and its consequences* (pp. 195–214). World Scientific Publishing.
29. Feith, D. (2009). *War and decision: Inside the pentagon at the dawn of the war on terrorism*. Harper Perennial.
30. Foreign and Commonwealth Office. (2002, November). *Saddam Hussein: crimes and human rights abuses; A report on the human cost of Saddam's policies by the Foreign and Commonwealth Office*. Retrieved from: <http://legacy.c-span.org/resources/pdf/hrdossier.pdf>
31. Franck, M. T. (2003). *What happens now? The United Nations after Iraq*. *The American Journal of International Law*, 97(3), 607–620.
32. Fukuyama, F. (2006). *After the Neo cons: America at the crossroads*. Profile Books.
33. *The Geneva Conventions*. (1949). *The Geneva Conventions and their Additional Protocols*. Retrieved from: <https://www.icrc.org/en/doc/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm>
34. Glennon, M. J. (2006). *The Emerging Use-of-Force Paradigm*. *The Journal of Conflict and Security Law*, 11(3), 309–317.
35. Hinnebusch, R. (2007). *The US Invasion of Iraq: Explanations and implications*. *Middle East Critique*, 16(3), 209–228.

36. Human Rights Watch. (2004, January 25). *War in Iraq: Not a Humanitarian Intervention*. Retrieved from: <https://www.hrw.org/news/2004/01/25/war-iraq-not-humanitarian-intervention>
37. Huntington, S. P. (1996). *The clash of civilizations and the making of world order*. Simon and Schuster.
38. Independent Global News. (2022, August 30). Jeffrey Sachs: 'Dangerous' U.S. Policy & 'West's False Narrative' Stocking Tensions with Russia, China. Retrieved from: https://www.democracynow.org/2022/8/30/wests_false_narrative_china_russia_ukraine
39. The Iraq Inquiry. (2009). *Oral evidence by Date*. Retrieved from: <http://www.iraqinquiry.org.uk/transcripts/oralevidence-bydate.aspx>
40. Jackson, R. (2005). *Writing the war on terrorism language, politics, and counterterrorism*. Manchester University Press .
41. Kampfner, J. (2009). *Freedom for sale: How we made money and lost our liberty*. Simon and Schuster.
42. Kramer, R., & Michalowski, R. (2005). *War, aggression and state Crime: A criminological analysis of the invasion and occupation of Iraq*. *The British Journal of Criminology*, 45(4), 446–469.
43. Kress, C. (2019 September 30). *On the Principle of Non-Use of Force in Current International Law*. Retrieved from: <https://www.justsecurity.org/66372/on-the-principle-of-non-use-of-force-in-current-international-law>
44. Lepard, B. D. (2010). *Customary international law: A new theory with practical applications*. Cambridge University Press.
45. Lowe, V. 2003. *The Iraq crisis: What now?* *International and Comparative Law Quarterly* 52: 859–871. Retrieved from: http://journals.cambridge.org/download.php?file=%2FILQ%2FILQ52_04%2FS002058930006721Xa.pdf&code=7c54597e3576e8d54579326df0a7aa58
46. Mahajan, R. (2003). *Full spectrum dominance: US power in Iraq and beyond*. Turnaround Publisher Services Ltd.
47. Malone, D. M. (2006). *The International Struggle over Iraq*. Oxford University Press.
48. McCutcheon, R. (2006). *Rethinking the war against Iraq*. *Anthropologica*, 48(1), 11–28.
49. Bassil, Y. (2012). *The 2003 Iraq War: Operations, Causes, and Consequences*. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (JHSS)*, 4(5), 29-47. Retrieved from <http://www.lacsc.org/papers/papera1.pdf>
50. Simuziya, N. J. (2023). *The (il)legality of the Iraq War of 2003: An Analytical Review of the Causes and Justifications for the US-led invasion*. *Politics & International Relations*. Advance online publication. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311886.2022.2163066>
51. Mazarr, M. J. (2007). *The Iraq War and Agenda Setting*. *Foreign Policy Analysis*, 3(1), 1–23. Retrieved from: <https://academic.oup.com/fpa/article-abstract/3/1/1/1792867>
52. Schmidt, B. C., & Williams, M. C. (2008). *Neoconservatism, Realism, and the Ideological Origins of the Iraq War: The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconservatives Versus Realists*. Pages 191-220. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09636410802098990>

53. Eichenberg, R. C. (2005). *Victory Has Many Friends: U.S. Public Opinion and the Use of Military Force, 1981–2005*. *International Security*, 30(1), 140–177. Retrieved from: <https://direct.mit.edu/isec/article-abstract/30/1/140/11829/Victory-Has-Many-Friends-U-S-Public-Opinion-and>
54. Boussios, E. G., & Cole, S. (2010). *Americans' Attitudes toward War: Trend Analysis of Public Opinion for the Iraq War*. Pages 208-226. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19361611003601215>
55. Lake, D. A. (2010). *Two Cheers for Bargaining Theory: Assessing Rationalist Explanations of the Iraq War*. *International Security*, 35(3), 7–52. Retrieved from: <https://direct.mit.edu/isec/article-abstract/35/3/7/12009/Two-Cheers-for-Bargaining-Theory-Assessing>
56. Altheide, D. L., & Grimes, J. N. (2016). *War Programming: The Propaganda Project and the Iraq War*. Pages 617-643. Published online: December 2, 2016. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1111/j.1533-8525.2005.00029.x>
57. Kramer, R. C., & Michalowski, R. J. (2005). *War, Aggression and State Crime: A Criminological Analysis of the Invasion and Occupation of Iraq*. *The British Journal of Criminology*, 45(4), 446–469. Retrieved from: <https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/45/4/446/305410>
58. Saidin, M. I. S. (2022). *US foreign policy, neo-conservatism and the Iraq war (2003-2011): Critical reviews of factors and rationales*. *History*. Advance online publication. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311983.2022.2111829>
59. Sharifi, S., Al-dihaymawee, D. T., & Alizadeh, A. (2021, January 25). *Bush's motivations in starting the Iraq war 2003: A critical discourse analysis*. Retrieved from: <https://archives.palarch.nl/index.php/jae/article/view/6266>